

Державний торговельно-економічний університет

Кафедра світової економіки

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему: Зовнішня торгівля послугами, що пов'язані з використанням
об'єктів інтелектуальної власності.**

(на матеріалах Компанія - Асоціація Digital Ukraine, м. Київ.)

Студент 4 курсу, 18 групи,
спеціальності 292 «Міжнародні
економічні відносини»
освітньої програми
«Міжнародна Торгівля»

Москалюк
Максим
Юрійович

підпис студента

Науковий керівник
науковий ступінь,
вчене звання

Олейніков Юрій
Олександрович

підпис керівника

Гарант освітньої програми
науковий ступінь,
вчене звання

Новак Олена
Володимирівна

підпис керівника

Київ 2023

Державний торговельно-економічний університет
Факультет міжнародної торгівлі та права
Кафедра світової економіки
Спеціальність, 292 «Міжнародні економічні відносини», спеціалізація
«Міжнародна торгівля»

Затверджую

Зав. кафедри Ганна ДУГІНЕЦЬ

«__» _____ 20__ р

Завдання

на випускню кваліфікаційну роботу (проект) студентові
Москалюк Максим Юрійович

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

«Зовнішня торгівля послугами, що пов'язані з використанням об'єктів інтелектуальної власності»

Затверджена наказом ректора від «__» _____ 20__ р. №__

2. Строк здачі студентом закінченого проекту (роботи) 23.05.2023

3. Цільова установка та вихідні дані до проекту (роботи)

Мета роботи (проекту) Метою цієї роботи є обґрунтування напрямків та заходів покращення стану зовнішньої торгівлі послугами, що пов'язані з використанням об'єктів інтелектуальної власності.

Об'єкт дослідження – експорт та імпорт Україною зовнішньоекономічних послуг які відносяться (за КЗЕП-2022) до групи 08 «Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності».

Предмет дослідження – теоретичні та практичні аспекти зовнішньої торгівлі послугами України що пов'язані з використанням об'єктів інтелектуальної власності.

4. Перелік графічного матеріалу – 12 рисунків, 9 таблиць.

5. Консультанти по випускній кваліфікаційній роботі із зазначенням розділів, за якими здійснюється консультування:

Розділ	Консультант (прізвище, ініціали)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

6. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом)

Вступ.

Розділ 1. Дослідження зовнішньої торгівлі послугами, що пов'язані з використанням об'єктів інтелектуальної власності.

1.1. Загальна характеристика видів послуг пов'язаних з використанням об'єктів інтелектуальної власності

1.2. Аналіз експорту та імпорту послуг України, пов'язаних з використанням об'єктів інтелектуальної власності за 2020-2022р

Висновки до розділу 1

Розділ 2. Обґрунтування напрямків та заходів покращення стану зовнішньої торгівлі послугами, що пов'язані з використанням об'єктів інтелектуальної власності

2.1. Оцінка потенційних можливостей України на зовнішньо-економічній ринку торгівлі послугами, пов'язаними з інтелектуальною власністю.

2.2. Обґрунтування сприятливих умов для сталого розвитку сфери інформаційних технологій в Україні Асоціацією Digital Ukraine

2.3. Перспективні напрямки розвитку зовнішньої торгівлі України послугами, що пов'язані з використанням об'єктів інтелектуальної власності.

Висновки до розділу 2

Висновки і пропозиції

7. Календарний план виконання випускної кваліфікаційної роботи.

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	2	3	4
1	Визначення напрямку дослідження та затвердження теми ВКР	до 20.12.2022	20.12.2022
2	Узгодження плану ВКР з науковим керівником	до 10.02.2022	10.02.2023
3	Подача науковому керівнику на рецензування 1-го розділу ВКР	до 28.02.2022	28.02.2023
4	Подача науковому керівнику на рецензування 2-го розділу ВКР	до 26.04.2022	26.04.2023
5	Подача готової ВКР	до 23.05.2022	23.05.2023

8. Дата видачі завдання « » 20__ р.

9. Керівник випускної кваліфікаційної роботи.

Олейніков Юрій _____

10. Керівник освітньої програми

Новак Олена _____

11. Завдання прийняв до виконання студент

Москалюк Максим _____

12. Відгук керівника випускної кваліфікаційної роботи на тему «Зовнішня торгівля послугами, що пов'язані з використанням об'єктів інтелектуальної власності». Випускна кваліфікаційна робота виконана на тему, що затверджена у Завданні. При написанні ВКР, студентом було дотримана цільова установка керівника та вихідні дані до проекту (роботи) стосовно мети, предмету та об'єкту дослідження.

За своєю структурою випускна кваліфікаційна робота відповідає Змісту визначеному у Завданні керівником. Ступінь розгляду та розкриття питань змісту достатньо висока, що свідчить про досягнення студентом поставленої ним у Вступі мети та завдань. Перелік графічного матеріалу є достатнім. В роботі використовуються сучасні статистичні данні. Робота оформлена належним чином який відповідає положенням Методичних рекомендацій до виконання ВКР. В цілому, випускна кваліфікаційна робота має закінчений вигляд, логічна за структурою і може бути рекомендована до захисту з позитивною оцінкою.

Керівник випускної кваліфікаційної роботи _____
(підпис, дата)

13. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу.

Керівник освітньо-професійної програми _____ Новак О.В. _____
(підпис, прізвище, ініціали)

Завідувач кафедри _____ Дугінець Г.В. _____
(підпис, прізвище, ініціали)

« _____ » _____ 20 _____ р.

Анотація

Випускна кваліфікаційна робота на тему "Зовнішня торгівля послугами, що пов'язані з використанням об'єктів інтелектуальної власності" досліджує питання міжнародної торгівлі послугами, які пов'язані з використанням об'єктів інтелектуальної власності. Робота проводиться на прикладі компанії-асоціації Digital Ukraine, яка є представником українських ІТ-компаній на міжнародному ринку. У роботі досліджуються основні аспекти зовнішньої торгівлі послугами, пов'язаними з інтелектуальною власністю, такі як правовий аспект, економічний аспект та соціальний аспект. Також розглядаються особливості міжнародного ринку послуг, що пов'язані з інтелектуальною власністю. Дослідження проводиться на прикладі компанії-асоціації Digital Ukraine, яка є активним учасником міжнародного ринку послуг з використанням інтелектуальної власності. Робота описує діяльність компанії, її успіхи та проблеми, що виникають при зовнішній торгівлі послугами.

Ключові слова: зовнішня торгівля послугами, інтелектуальна власність, експорт, імпорт, роялті.

Annotation

The diploma thesis on the topic "International Trade in Services Related to the Use of Intellectual Property Objects" explores the issues of international trade in services associated with the use of intellectual property objects. The study is conducted based on the example of the company association Digital Ukraine, which represents Ukrainian IT companies in the international market.

The thesis investigates the key aspects of international trade in services related to intellectual property, such as the legal, economic, and social aspects. It also examines the peculiarities of the international service market concerning intellectual property.

The research is conducted using the example of the company association Digital Ukraine, which is an active participant in the international service market utilizing intellectual property. The thesis describes the company's activities, its successes, and the challenges encountered in foreign trade in services.

Key words: modern trade in services, intellectual power, export, import, royalties

ЗМІСТ

Вступ	3
РОЗДІЛ 1. Дослідження зовнішньої торгівлі послугами, що пов'язані з використанням об'єктів інтелектуальної власності.	5
1.1. Загальна характеристика видів послуг пов'язаних з використанням об'єктів інтелектуальної власності.	5
1.2. Аналіз експорту та імпорту послуг України, пов'язаних з використанням об'єктів інтелектуальної власності за 2020-2022р	16
Висновки до розділу 1	29
РОЗДІЛ 2. Обґрунтування напрямків та заходів покращення стану зовнішньої торгівлі послугами, що пов'язані з використанням об'єктів інтелектуальної власності	30
2.1. Проблемні аспекти зовнішньо-економічної торгівлі послугами, пов'язаними з інтелектуальною власністю	30
2.2. Обґрунтування умов щодо сталого розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні Асоціацією Digital Ukraine.	41
2.3. Перспективні напрямки розвитку зовнішньої торгівлі України послугами, що пов'язані з використанням об'єктів інтелектуальної власності.	44
Висновки до розділу 2	49
Висновки та пропозиції	51
Список використаних джерел	53
Додатки	

ВСТУП

Зовнішньоекономічна торгівля, є вагомою умовою економічного зростання. Насамперед це актуально за теперішніх обставин, коли все більше, процеси міжнародної економічної інтеграції набирають інтенсивного розвитку, глобалізації світового господарства і транснаціоналізації, чи міжнародного поділу праці.

Протягом двох останніх десятиріч сфера послуг є одним з найбільш перспективних секторів світової економіки. Ринок послуг є важливою складовою економіки багатьох країн світу, і для цього є вагомі підстави. В умовах ринкової економіки виявляється одна з головних закономірностей суспільного розвитку – випереджаюче зростання сфери послуг у порівнянні з матеріальним виробництвом і розширення її господарських позицій.

Специфічною особливістю сучасного етапу розвитку ринку послуг в Україні є деяке його пожвавлення, обумовлене появою ознак подолання кризових явищ в економіці. Збереження позитивних тенденцій можливе лише за умови проведення зваженої економічної політики, що потребує відповідного економіко-організаційного забезпечення, зокрема, поглиблення досліджень розвитку сфери послуг.

Тематика міжнародної торгівлі послугами активно висвітлюється у вітчизняній та світовій економічній літературі. Зокрема вченими І. Ляшко, О. Єременко [1] досліджено тенденції розвитку та механізми регулювання міжнародної торгівлі послугами в умовах глобалізації. Т. Камінська [2] розглядає місце України у міжнародній торгівлі послугами, Ю. Чириченко [3] обґрунтовує відповідність результатів зовнішньої торгівлі послугами цілям розвитку тисячоліття з використанням синергетичної парадигми, А. Філіпенко [4] висвітлює особливості міжнародного регулювання торгівлі послугами.

Значну кількість публікацій присвячено функціонуванню окремих ринків послуг. Проблематика впливу міжнародної торгівлі послугами на розвиток підприємницького потенціалу, підвищення міжнародної конкурентоспроможності активно обговорюється в наукових кругах. Учені В.

Хачатрян ,О. Кульганік досліджують питання розвитку міжнародної торгівлі, реалізації підприємницького потенціалу на зовнішніх ринках.

Через зростаючу важливість міжнародної торгівлі послугами та включення питань щодо послуг до порядку денного багатосторонніх, регіональних і двосторонніх торговельних переговорів виникає очевидна потреба зрозуміти економічні наслідки міжнародної торгівлі послугами.

Об'єкт дослідження – експорт та імпорт Україною зовнішньоекономічних послуг які відносяться (за КЗЕП-2022) до групи 08 «Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності».

Предмет дослідження – теоретичні та практичні аспекти зовнішньої торгівлі послугами України що пов'язані з використанням об'єктів інтелектуальної власності. .

Мета роботи (проекту) Метою цієї роботи є обґрунтування напрямків та заходів покращення стану зовнішньої торгівлі послугами, що пов'язані з використанням об'єктів інтелектуальної власності.

Завдання дослідження:

1. Дати загальну характеристику видів послуг пов'язаних з використанням об'єктів інтелектуальної власності.
2. Проаналізувати експорт та імпорт послуг України, пов'язаних з використанням об'єктів інтелектуальної власності за 2020-2022р.
3. Оцінити потенційні можливості України на зовнішньо-економічній ринку торгівлі послугами, пов'язаними з інтелектуальною власністю.
4. Обґрунтувати умови щодо сталого розвитку сфери інформаційних технологій в Україні Асоціацією Digital Ukraine.
5. Визначити перспективні напрямки розвитку зовнішньої торгівлі України послугами, що пов'язані з використанням об'єктів інтелектуальної власності.

РОЗДІЛ 1. Дослідження зовнішньої торгівлі роялті та послугами, що пов'язані з використанням об'єктів інтелектуальної власності.

1.1. Загальна характеристика видів послуг пов'язаних з використанням об'єктів інтелектуальної власності.

Зазвичай, під послугами розуміють будь-який захід чи вигоду, які одна сторона може запропонувати іншій.

У довіднику "Лібералізація міжнародних операцій з послугами", розробленому у середині 90-х років ЮНКТАД та Світовим банком, дається таке визначення послуг: "Послуги — це зміна у становищі інституційної одиниці, яка відбулася внаслідок дій та за взаємною згодою з іншою інституційною одиницею".

Виробництво послуг має свої особливості. Воно може бути, а може і не бути пов'язане з товаром у його матеріальному вигляді. У зв'язку з цим розрізняють два види послуг: виробничі (матеріальні) та невиробничі (нематеріальні).

Послуги першого виду опосередковуються матеріально пов'язані з матеріальними продуктами. Надання таких послуг за змістом не відрізняється від процесу праці в матеріальному виробництві. Другий вид послуг не пов'язаний з матеріальними продуктами і на-правлений безпосередньо на людину або її оточення.

Є різні підходи до класифікації послуг. Порадник зі складання платіжного балансу МВФ, яким користуються усі країни світу, відносить до торгових (тобто міжнародних) послуг такі їх види та підвиди: транспорт (пасажирський і вантажний), поїздки (ділові і особисті), зв'язок, будівництво, страхування, фінансові послуги, роялті та ліцензійні платежі, інші бізнес-послуги (посередницькі послуги, лізинг та інші ділові, професійні і технічні послуги), особисті, культурні та рекреаційні послуги (аудіовізуальні та інші), урядові послуги.

Класифікація ГАТТ/ВТО включає понад 600 різновидів послуг. Вона базується на Міжнародній стандартизованій промисловій класифікації, яка прийнята ООН і визнається у багатьох країнах світу. Згідно з цією класифікацією до послуг належать усі товари, які включені у категорії 4—9, а

саме: комунальні послуги та будівництво; оптова та роздрібна торгівля, ресторани та готелі, транспортування, зберігання та зв'язок і фінансове посередництво; оборона, охорона здоров'я та громадські роботи; інші комунальні послуги, соціальні та особисті послуги. Саме ця класифікація використовується під час переговорів про лібералізацію міжнародної торгівлі послугами які проходять в рамках ГАТС/ВТО. (GATS — General Agreement on Trade in Services) — це Генеральна угода з торгівлі послугами, яка є головним міжнародним документом, що регулює міжнародну торгівлю послугами у цілому.

Класифікація Світового банку передбачає поділ усіх послуг на дві групи:

— факторні послуги, які включають платежі, що виникають у зв'язку з міжнародним рухом факторів виробництва (доходи та інвестиції, роялті та ліцензійні платежі, зарплата нерезидентам);— нефакторні послуги, які включають решту видів послуг (транспорт, подорожі та Інші нефінансові послуги).

Ця класифікація так само, як і попередня, використовується при обговоренні проблем врегулювання міжнародної торгівлі послугами в рамках ГАТС, які зазвичай зосереджуються на нефакторних послугах.

Зазначаючи, що надання послуг переважно відбувається одночасно з продажем товару або здійсненням інвестицій, А. Кіреєв [18, с. 266] пропонує класифікувати послуги залежно від способу їх доставки споживачам:

- а) послуги, пов'язані з інвестиціями, — банківські, готельні, професійні послуги;
- б) послуги, пов'язані з торгівлею, — транспортні, страхування;
- в) послуги, пов'язані одночасно з торгівлею та інвестиціями, — зв'язок, будівництво, комп'ютерні та інформаційні послуги, особисті, культурні і рекреаційні послуги.

В Україні з метою аналізу зовнішньоекономічної діяльності використовується класифікація з виділенням транспортних, інформаційних,

Інжинірингових, консалтингових, туристичних послуг тощо (тобто класифікація нефакторних послуг).

Експорт послуг – це надання послуги резидентами-виробниками країни резидентам іншої країни.

Імпорт послуг – це надання послуги резидентам країни нерезидентами-виробниками.

Державне статистичне спостереження щодо зовнішньої торгівлі послугами здійснюється на суцільній основі з квартальною періодичністю. Інформація формується за даними підприємств-юридичних осіб, постійних представництв нерезидентів в Україні, які здійснювали експортно-імпортні операції послугами, всіх головних розпорядників державного та місцевого бюджетів на основі договорів-контрактів між резидентом та нерезидентом з розподілом за послугою, країною, валютою операції.

Перерахунок вартості послуг у долари США та національну валюту України здійснюється за середньоквартальним курсом, розрахованим на основі щоденних офіційних курсів валют, установлених НБУ. Дані доповнюються адміністративною інформацією Секретаріату Кабінету Міністрів та МЗС.

Моментом здійснення процедури експорту (імпорту) послуг та відповідно їх обліку вважається дата їх фактичного надання або одержання на основі принципу нарахування (за виписаними рахунками). Найчастіше, як правило, дата реєстрації таких операцій збігається з часом виробництва послуг.

Право інтелектуальної власності належить кожному, воно закріплене на конституційному рівні "Громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом. Держава сприяє розвиткові науки, встановленню

наукових зв'язків України зі світовим співтовариством." (ст. 54 Конституції України)[18].

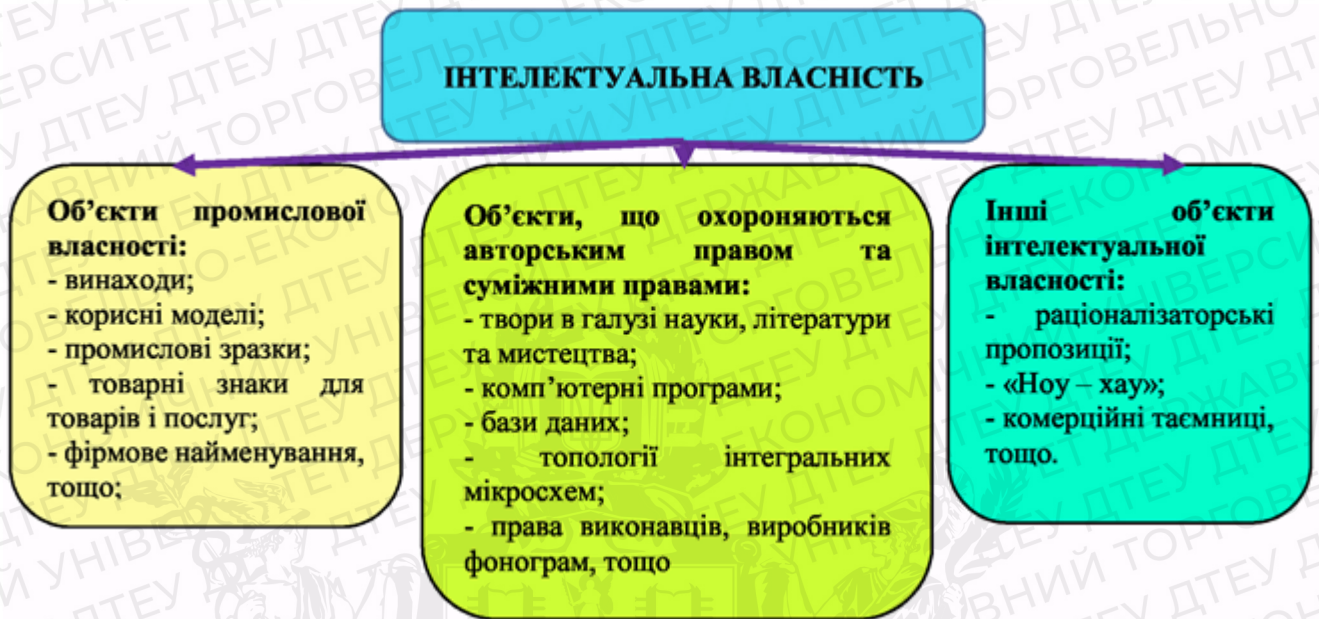

Рис.1.1. Об'єкти інтелектуальної власності .

Джерело: [18].

Облік експорту та імпорту послуг здійснюється відповідно до Класифікації зовнішньоекономічних послуг (КЗЕП).

Класифікація зовнішньоекономічних послуг визначає перелік категорій послуг, за якими проводиться державне статистичне спостереження щодо зовнішньої торгівлі послугами з метою одержання всебічної та вичерпної статистичної інформації про зовнішню торгівлю послугами для потреб складання зовнішньоторговельного та платіжного балансів України, а також оцінки розвитку економічних взаємовідносин України з іншими країнами світу. КЗЕП є складовою системи статистичних класифікаторів і призначена для впорядкування статистичної інформації щодо експорту-імпорту послуг для зовнішньоторговельного та платіжного балансів України.

КЗЕП визначає перелік категорій послуг, за якими проводиться державне статистичне спостереження щодо зовнішньої торгівлі послугами з метою одержання всебічної та вичерпної статистичної інформації про зовнішню торгівлю послугами для потреб складання зовнішньоторговельного та платіжного балансів України, а також оцінки розвитку економічних

взаємовідносин України з іншими країнами світу. Об'єктами класифікації у КЗЕП є послуги в зовнішньоекономічній діяльності. КЗЕП представлена у вигляді ієрархічної структури, яка відповідає структурі EBOPS-2010.

Кожна позиція КЗЕП структурно складається з коду послуги, найменування послуги та її опису.

Загальне кодове позначення об'єктів КЗЕП має вигляд: XX.XX.XX,

де: XX – розділ

XX.XX – підрозділ

XX.XX.Y – довідкова стаття при зазначенні послуг окремих підрозділів

XX.XX.XX – клас

XX.XX.XX.Y – довідкова стаття при зазначенні послуг окремих класів

КЗЕП на рівні розділу (XX) відповідає EBOPS-2010.

На рівнях підрозділу (XX.XX) та класу (XX.XX.XX) КЗЕП має часткову відповідність із аналогічними рівнями EBOPS-2010. Додаткові підрозділи у Класифікації було створено у зв'язку з методологічними потребами складання платіжного балансу, а деталізація на рівні класів здійснена для цілей формування статистики зовнішньої торгівлі послугами.

Довідкові статті окремих підрозділів (XX.XX.Y) та класів (XX.XX.XX.Y) були створені з метою проведення дорахунків окремих видів послуг у зовнішній торгівлі.

Довідкові статті при зазначенні окремих класів та підрозділів мають літерне позначення Y (літери латинської абетки від a до d)

Ведення КЗЕП здійснює Держстат.

Підставою для внесення змін до КЗЕП є відповідні зміни в міжнародній класифікації послуг платіжного балансу EBOPS-2010, у Регламенті ЄС № 184/2005 та національні потреби (зміни у чинному законодавстві, необхідність удосконалення статистичної класифікації).

Подана Класифікація зовнішньоекономічних послуг схвалена Комісією з питань удосконалення методології та звітної документації Державної служби статистики України (протокол від 11 лютого 2022 року № КПУМ/3-22).

Таблиця 1.1.

Структура Класифікації зовнішньоекономічних послуг (за КЗЕП-2022) Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності.

КЗЕП	Найменування послуги	Опис послуги
08	Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності	Цей розділ охоплює продукти інтелектуальної власності, які включають: збори за використання прав власності, наприклад патентів, товарних знаків, авторських прав, промислових процесів та конструкторських розробок, торгових секретів і франшиз, права на які виникають у результаті наукових досліджень і дослідно-конструкторських розробок, а також у результаті маркетингу; платежі за ліцензії на відтворення та/або розповсюдження інтелектуальної власності, втіленої у вироблених оригіналах чи прототипах, таких як авторські права на книги та рукописи, комп'ютерне програмне забезпечення, кінематографічні твори та звукові записи, а також пов'язані з ними права, наприклад, на запис явищ у живому виконанні і на трансляцію каналами телебачення, кабельними і супутниковими каналами
08.01	Послуги франшизи та використання торгової марки	Уключає збори за франшизи і ліцензії на товарні знаки, які охоплюють усі платежі та збори за користування торговими марками та франшизами
08.02	Послуги, пов'язані з ліцензійною діяльністю	Уключає ліцензії на використання результатів наукових досліджень і розробок, які охоплюють збори і платежі за використання прав власності, що виникають у результаті наукових досліджень і розробок; ліцензії на відтворення та/або розповсюдження програмного забезпечення, які охоплюють збори за санкціоноване відтворення та/або розповсюдження (за допомогою ліцензійних договорів) оригіналів комп'ютерних програм власного використання, не охоплюється ліцензією на розповсюдження. Продаж програмного пакета для індивідуального або особистого користування враховується в категорії "Комп'ютерні послуги"
08.02.01	Ліцензії на використання результатів наукових досліджень та розробок	Уключають збори та платежі за використання прав власності, що виникають у результаті наукових досліджень та розробок
08.02.02	Ліцензії на програмне забезпечення	Уключають збори за санкціоноване відтворення та/або розповсюдження оригіналів комп'ютерних програм
08.02.03	Ліцензії на аудіовізуальні продукти	Уключають комісії та збори за санкціоноване відтворення та/або розповсюдження оригіналів аудіовізуальних продуктів або прототипів (наприклад, кінематографічних творів або звукозаписів). Сюди також включаються права, пов'язані з відтворенням та/або розповсюдженням

		записів виступів у прямому ефірі або трансляцій по радіо, телебаченню, мережевих та супутникових каналах, права на ретрансляцію спортивних заходів
08.02.04	Інші ліцензійні послуги	Уключають комісії та збори за санкціоноване відтворення та/або розповсюдження оригіналів робіт авторів (наприклад, права на переклади), художників, скульпторів тощо, за винятком продуктів аудіовізуального характеру
08.03	Послуги, пов'язані з патентною діяльністю	Охоплює послуги, пов'язані з патентною діяльністю
08.04	Інші роялті	Уключають ліцензії на відтворення та/або розповсюдження інших продуктів, які охоплюють комісії та збори за санкціоноване відтворення та/або розповсюдження (за допомогою ліцензійних договорів) оригіналів робіт авторів (наприклад, права на переклади), художників, скульпторів і т. д., за винятком продуктів аудіовізуального характеру

Джерело: Держкомстат України.

Географічний розподіл інформації щодо зовнішньої торгівлі послугами здійснено згідно з Переліком кодів країн світу для статистичних цілей http://www.ukrstat.gov.ua/klasf/st_kls/PKKS.zip

Ми живемо в епоху стрімкого розвитку комп'ютерних систем, техніки та мережі інтернет, що, у тому числі, обумовлює зростання ринку інтелектуальної власності, кардинальні зміни щодо доступу, використання і розповсюдження продуктів інтелектуальної діяльності, збільшення кількості компаній у секторі ІТ, стартапів, креативних фірм. При цьому ці процеси пов'язано із монетизацією, набуттям відповідного статусу суб'єктом, який володіє таким правом або бажає набути такого права. До регулювання таких відносин долучається держава через оподаткування. 234 Так, відповідно до ст. 418 Цивільного кодексу України право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений цим Кодексом та іншим законом» [1]. При цьому у ст. 420 цього кодексу надано перелік об'єктів інтелектуальної власності, до яких віднесено: літературні та художні твори; комп'ютерні програми; компіляції даних (бази даних); виконання; фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення; наукові відкриття; винаходи, корисні моделі, промислові зразки; компонування (топографії) інтегральних

мікросхем; раціоналізаторські пропозиції; сорти рослин, породи тварин; комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення; комерційні таємниці. Необхідно також підкреслити наголос, зроблений у законодавстві, що право власності на річ не є тотожною праву інтелектуальної власності (ст. 419 Цивільного кодексу України [27]). Це положення важливе з огляду на оподаткування, адже, наприклад, купуючи комп'ютер або телевізор, суб'єкт, і зокрема, платник податків, не набуває прав тотожних авторським. Водночас, незважаючи на особливу правову природу об'єктів інтелектуальної власності, вони податковим законодавством визначені об'єктами оподаткування. Як вказано у п. 14.1.31. ст. 14 Податкового кодексу України «відчуження майна - будь-які дії платника податків, унаслідок вчинення яких такий платник податків у порядку, передбаченому законом, втрачає право власності на майно, що належить такому платнику податків, або право користування, зокрема, природними ресурсами, що у визначеному законодавством порядку надані йому в користування» [22]. Статтею 7 Закону України «Про авторське право і суміжні права» передбачено, що суб'єктами авторського права (права інтелектуальної власності) є, зокрема, автори творів та особи, яким автори передали свої авторські майнові права [22]. Законодавством також передбачено укладання договору у письмовій формі, у якому автор зазначає обрану ним форму отримання прибутку (доходу) від твору. Таких форм може декілька, зокрема, автор може отримувати: 1) певний відсоток від отриманого доходу від використання об'єкта, 2) фіксовану суму, яка надається ліцензіату за використання ліцензії, 3) і певну грошову суму, і відсоток за використання. Що стосується податкового регулювання, то з метою сплати податків законодавець не встановлює будь-яку залежність від способу отримання прибутку (доходу) від об'єктів права інтелектуальної власності. Як вказано у ст. 14 Податкового кодексу України, роялті – це будь-який платіж, отриманий як винагорода за використання або за надання права на використання об'єкта права інтелектуальної власності, а саме на будь-які літературні твори, твори мистецтва або науки, включаючи комп'ютерні

програми, інші записи на носіях інформації, відео- або аудіокасети, кінематографічні фільми або плівки для радіо- чи телевізійного мовлення, передачі (програми) організацій мовлення, інших аудіовізуальних творів, будь-які права, які охороняються патентом, будь-які зареєстровані торговельні марки (знаки на товари і послуги), права інтелектуальної власності на дизайн, секретне креслення, модель, формулу, процес, права інтелектуальної власності на інформацію щодо промислового, комерційного або наукового досвіду (ноу-хау) [22]. Водночас не вважаються роялті платежі, отримані: як винагорода за використання комп'ютерної програми, якщо умови використання обмежено функціональним призначенням такої програми та її відтворення обмежено кількістю копій, необхідних для такого використання (використання «кінцевим споживачем»); за придбання примірників (копій, екземплярів) об'єктів інтелектуальної власності, відображених в електронній формі, для використання за своїм функціональним призначенням для кінцевого споживання; за придбання речей (у тому числі носіїв інформації), в яких відображено або на яких містяться об'єкти права інтелектуальної власності, визначені в абзаці першому цього підпункту, у користування, володіння та (або) розпорядження особи; за передачу прав на об'єкти права інтелектуальної власності, якщо умови передачі прав на об'єкт права інтелектуальної власності надають право особі, яка отримує такі права, продати або здійснити відчуження в інший спосіб права інтелектуальної власності або оприлюднити (розголосити) секретні креслення, моделі, формули, процеси, права інтелектуальної власності на інформацію щодо промислового, комерційного або наукового досвіду (ноу-хау), за винятком випадків, коли таке оприлюднення (розголошення) є обов'язковим згідно із законодавством України. Таким чином, при використанні об'єктів інтелектуальної власності власнику такого права виплачується винагорода. Особливості оподаткування роялті встановлено для фізичних осіб ст. 170 Податкового кодексу України, в якій зазначено, що роялті оподатковуються за правилами, встановленими для оподаткування дивідендів, за ставкою 18 %. Однак у разі виплати роялті

нерезиденту виникає низка проблем, пов'язаних зі сплатою так званого податку на репатріацію. У цьому контексті можна виокремити принаймні дві проблеми.

По перше, справа у тому, що як ми вище зазначили, при виплаті роялті виникає обов'язок утримати 18 % податку на доходи і перерахувати його до бюджету. Водночас, у разі існування чинних міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування, укладених Україною з державою, резидентом якої є отримувач роялті, ставки цього податку можуть бути нижчими. За таких обставин такій особі потрібно довести, що вона є резидентом відповідної країни (з якою нашою державою укладено договір), а також вона є безпосереднім отримувачем (власником) такого доходу, тобто бенефіціаром. Зазначимо, що відповідно до ст. 103 Податкового кодексу України бенефіціарним (фактичним) отримувачем (власником) доходу для цілей застосування пониженої ставки податку згідно з правилами міжнародного договору України до дивідендів, процентів, роялті, винагород тощо нерезидента, отриманих із джерел в Україні, вважається особа, що має право на отримання таких доходів. При цьому не може вважатися бенефіціаром юридична або фізична особа, навіть якщо вона має право на отримання доходу, але при цьому є агентом, номінальним власником або тільки посередником щодо такого доходу. Наразі існує декілька способів, застосування яких дозволить особі підтвердити статус бенефіціара. До їх кола відносять економічну ознаку, ділову мету, наявність сертифіката чи довідки такого резидента, наявність реальних повноважень на реалізацію відповідних функцій, а також наявність необхідних ресурсів для управління [8]. По-друге, актуалізується позначене питання у виді можливості зловживання платниками такими угодами про уникнення подвійного оподаткування. І тут необхідно згадати про необхідність реалізації Заходу 6 Плану дій з BEPS. Так, План дій з BEPS визнає зловживання угодою і, зокрема, практику пошуку найвигіднішої угоди одним із найбільш важливих джерел побоювань щодо BEPS.[5] Зважаючи на ризик для надходжень, який становить пошук найвигіднішої угоди, країни зобов'язалися забезпечити мінімальний рівень захисту від

практики такого пошуку. Це зобов'язання вимагатиме від країн включати до своїх податкових угод чітку заяву про те, що їхній спільний намір полягає в тому, щоб усунути подвійне оподаткування, не створюючи можливостей для неоподаткування або зменшеного оподаткування через уникнення чи ухиляння від сплати податків, у тому числі через схеми пошуку найвигіднішої угоди.

Крім того, країни втілюватимуть цей спільний намір, додаючи до своїх угод: поєднаний підхід правила обмеження пільг та правила основної мети, або лише тільки правило основної мети, або детальне правило обмеження пільг, доповнене механізмом, який розглядатиме підставні схеми фінансування, які ще не розглянуті податковими угодами [31]

1.2. Аналіз експорту та імпорту послуг України, пов'язаних з використанням об'єктів інтелектуальної власності за 2020-2022р.

Загальна структура зовнішньої торгівлі послугами України в 2021 році, за даними держкомстатистики України має наступні показники[43], зазначені в таблиці 1.2. та проілюстровані в діаграмі 1.1.

Сальдо зовнішньо-економічної діяльності в сфері послуг в 2021р. має позитивне значення, що свідчить про те, що в цілому експортні операції перевищують імпортні операції на 5 563 071,4 тис.дол. США. В цілому це добрий показник зростання.

Таблиця 1.2.

Структура зовнішньої торгівлі послугами¹ за видами у 2021 році

Структура зовнішньої торгівлі послугами ¹ за видами у 2021 році							
Найменування послуги згідно із КЗЕП	Експорт			Імпорт			Сальдо/
	тис.дол. США	У % до 2020	у % до загальн ого обсягу	тис.дол. США	У % до 2020	у % до загальн ого обсягу	
Усього	13156457,5	114,2	100,0	7593386,1	132,9	100,0	5563071,4
у тому числі							
Послуги з переробки матеріальних ресурсів	1528014,8	113,0	11,6	10182,0	337,1	0,1	1517832,8
Послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не	298833,6	126,3	2,3	75014,2	122,1	1,0	223819,3

віднесені до інших категорій							
Транспортні послуги	5314659,4	106,5	40,4	1733675,1	163,4	22,8	3580984,3
Послуги, пов'язані з подорожами	337430,9	128,1	2,6	1578014,9	224,5	20,8	-1240584,0
Послуги з будівництва	53608,6	71,1	0,4	52630,8	132,9	0,7	977,8
Послуги зі страхування	121249,0	208,2	0,9	129727,0	102,2	1,7	-8477,9
Послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю	91880,4	88,7	0,7	509 827,9	108,1	6,7	-417947,5
Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності	60498,8	63,7	0,5	607379,5	112,4	8,0	-546880,7
Послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги	3856569,3	126,4	29,3	661873,6	117,8	8,7	3194695,7
Ділові послуги	1437293,0	114,4	10,9	1115883,4	112,3	14,7	321409,6
Послуги приватним особам, культурні та рекреаційні послуги	47112,7	146,6	0,4	21114,2	168,4	0,3	25998,5
Державні та урядові послуги	9307,0	125,1	0,1	1098063,5	96,5	14,5	-1088756,5

Джерело: Держкомстат України.

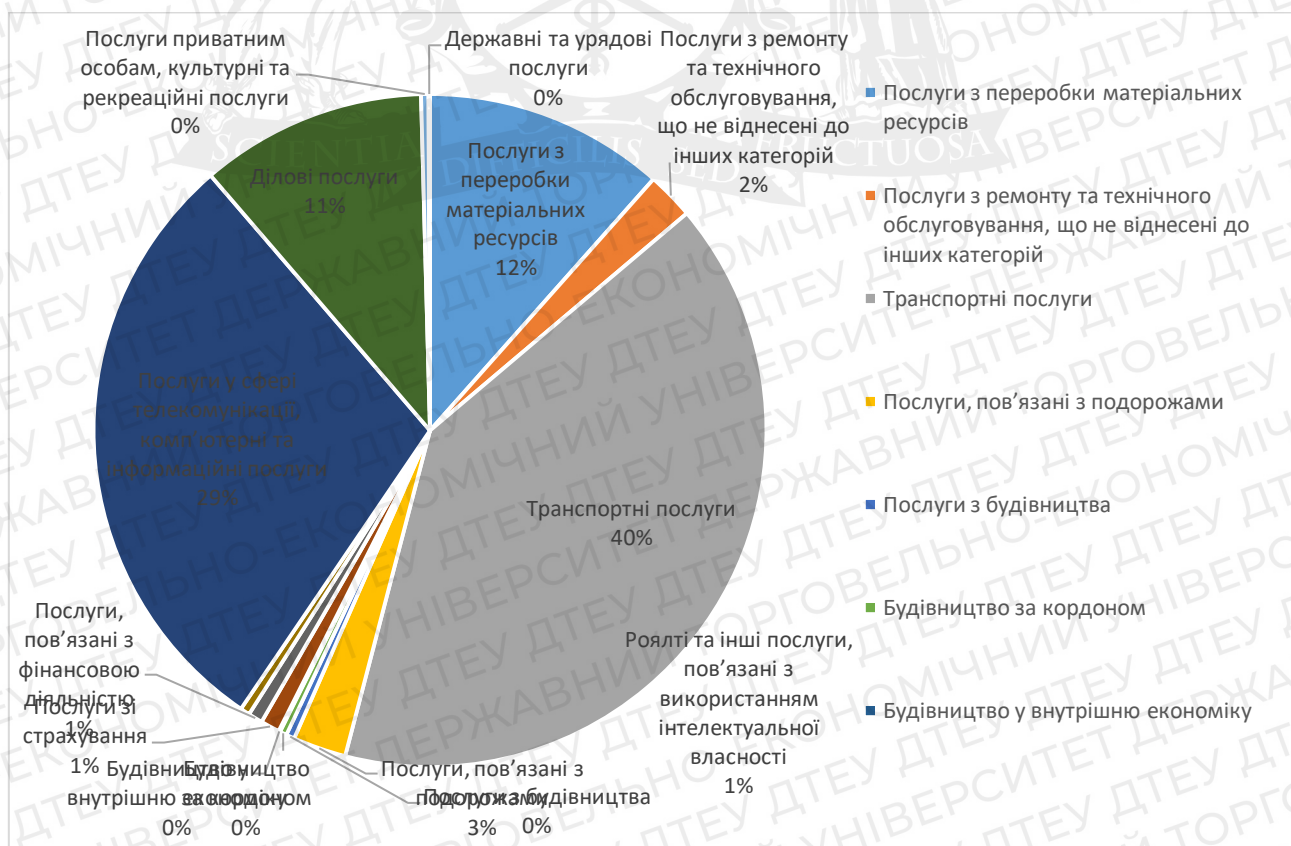

Рис. 1.2. Структура послуг України за 2021р.

Експортні операції послуг збільшилися в країні в зрівнянні з 2020р. на 14,2% , а імпортні операції на 32,9%. Що свідчить про те,що в 2021р. в зрівнянні з 2020р. темпи зростання імпорту послуг випереджають темпи зростання експорту послуг в двічі. Показники експорту по роялті та іншим послугам, пов'язаним з використанням інтелектуальної власності послуг в 2021р. значно нижчі за імпорт цих послуг, дисбаланс має відємне значення в розмірі 546 880,7 тис.дол. США.

На першому місці в структурі експорту послуг за 2021р. посідають транспортні послуги, які складають 5 314 659,4 тис.дол. США, що становить 40,4% від загального обсягу експорту послуг України, на другому місці – послуги в сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги, що становить 3 856 569,3 тис.дол. США або 29,3%, на третьому місці послуги з переробки матеріальних ресурсів тис.дол. США -11,6%, роялті та інші складають лише 60498,8 тис.дол.США 0,5% від загального обсягу експорту України за 2021р.

Баланс експорту та імпорту в розрізі послуг за 2021р. наглядно зображено на діаграмі 1.3. Так спостерігається перевищення імпорту над експортом в секторах «Державні та урядові послуги», «Послуги, пов'язані з подорожами», «Послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю», «Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності». Та зворотна ситуація, в якій експортні операції більші за імпортні, в категорії «Послуги з переробки матеріальних ресурсів», «Послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій», «Транспортні послуги», «Послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги», «Послуги приватним особам, культурні та рекреаційні послуги». В секторах «Послуги з будівництва» та «Послуги із страхування» панує повна гармонія, отже експорт та імпорт послуг в цих сферах на одному рівні.

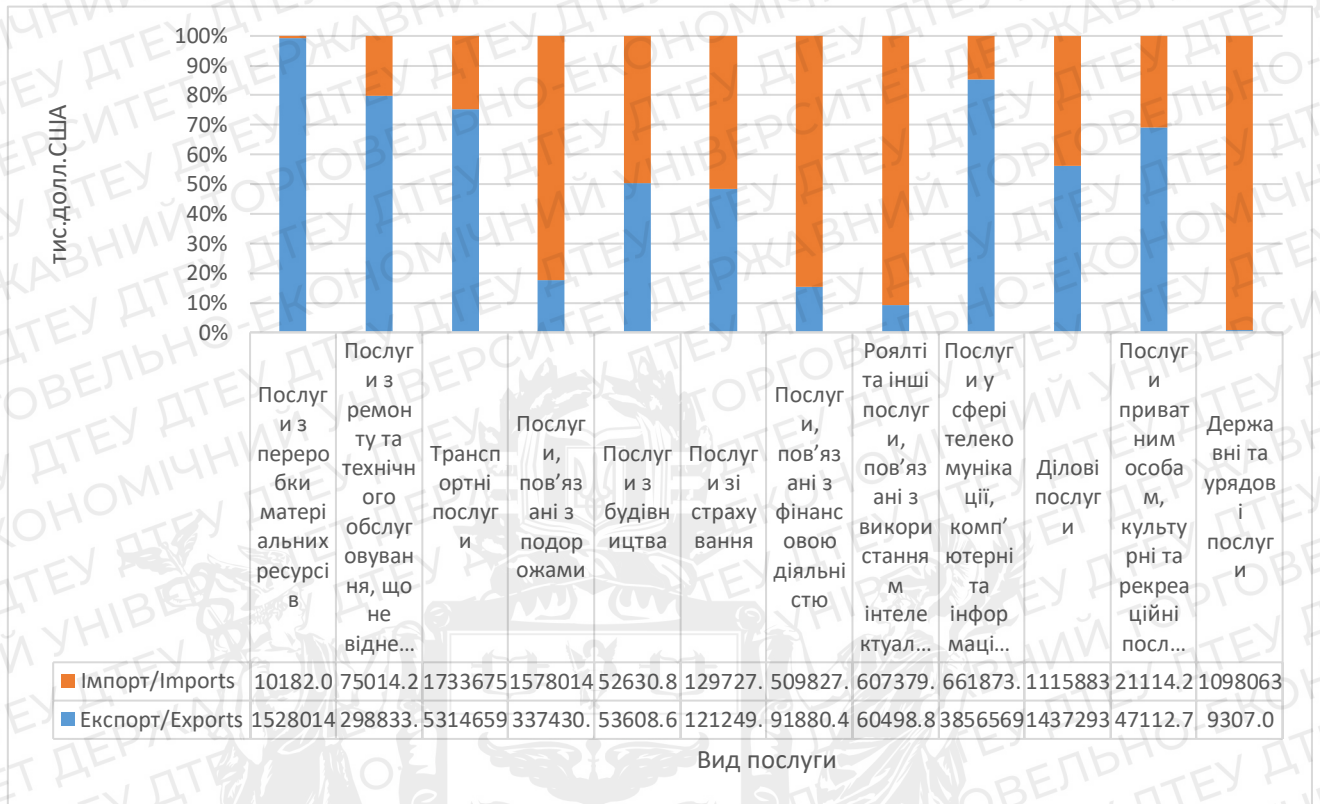

Рис. 1.3. Баланс послуг України у 2021 р.

Джерело: Держкомстат України.

Розглянемо загальну структуру зовнішньої торгівлі послугами України в 2022 році. Інформація щодо результатів експортно-імпортних операцій послуг в Україні за 2022р. міститься в таблиці 1.3 та проілюстрована в діаграмі 1.3.

Таблиця 1.3.

Структура зовнішньої торгівлі послугами¹ за видами у 2022 році

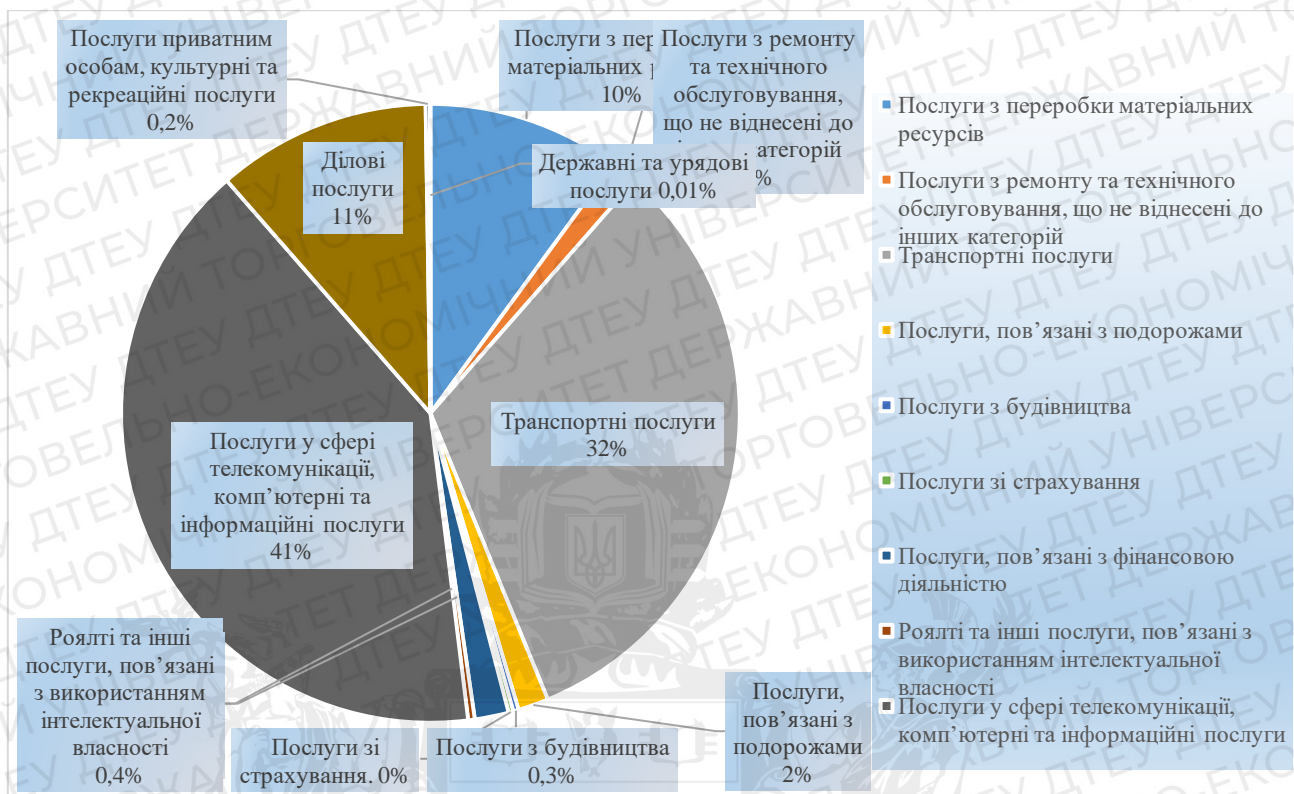
Найменування послуги згідно біз КЗЕП	Експорт			Імпорт			Сальдо
	тис.дол. США	У % до 2021	у % до загальної обсягу	тис.дол. США	У % до 2021	у % до загального обсягу	
Усього	9166030,3	71,7	100,0	3015092,9	37,8	100,0	6150937,4
у тому числі							
Послуги з переробки матеріальних ресурсів	921943,8	59,9	10,1	4228,1	42,3	0,1	917715,7

Послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій	129879,0	42,9	1,4	47042,9	61,4	1,6	82836,1
Транспортні послуги	2963197,0	63,6	32,3	1040300,3	58,5	34,5	1922896,7
Послуги, пов'язані з подорожами	146248,6	42,6	1,6	188331,9	11,8	6,3	-42083,3
Послуги з будівництва	26247,4	44,7	0,3	17871,9	26,5	0,6	8375,5
Послуги зі страхування	22727,3	18,3	0,3	68923,8	50,5	2,3	-46196,5
Послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю	162411,1	176,7	1,8	366659,3	71,7	12,2	-204248,2
Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності	31681,5	51,3	0,4	292952,8	46,8	9,7	-261271,3
Послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги	3712947,2	92,1	40,5	414222,2	58,1	13,7	3298725,1
Ділові послуги	1026021,4	68,2	11,2	537301,2	47,0	17,8	488720,1
Послуги приватним особам, культурні та рекреаційні послуги	21487,4	43,6	0,2	17257,6	79,1	0,6	4229,8
Державні та урядові послуги	1238,6	13,3	0,0	20000,9	1,8	0,7	-18762,4

Джерело : [42]

Спостерігаємо загальне зменшення експорту послуг в Україні в зрівнянні з попереднім роком на 29,3% (2021р- 13 156 457,5 тис.дол., США, 2022р.- 9 166 030,3 тис.дол. США) та зменшення імпорتنих операцій на 63,2% (2021р. - 7 593 386,1 тис.дол., США, 2022р.- 3 015 092,9 тис.дол. США). Але загальне сальдо послуг має позитивне значення у розмірі 6 150 937,4 тис.дол.

На першому місці в структурі експорту послуг за 2022р. посідають послуги в сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги, які складають 3 712 947,2 тис.дол. США та 40,5% від загального обсягу експорту послуг України, на другому місці – транспортні послуги, що становить 2 963 197,0 тис.дол. США або 32,3%, на третьому місці – ділові послуги 1 026 021,4 тис.дол. США -11,2%, роялті та інші складають лише 31 681,5 тис.дол.США 0,4% від загального обсягу експорту України за 2022р.

Діаграма 1.4. структура експорту послуг України у 2022 р.

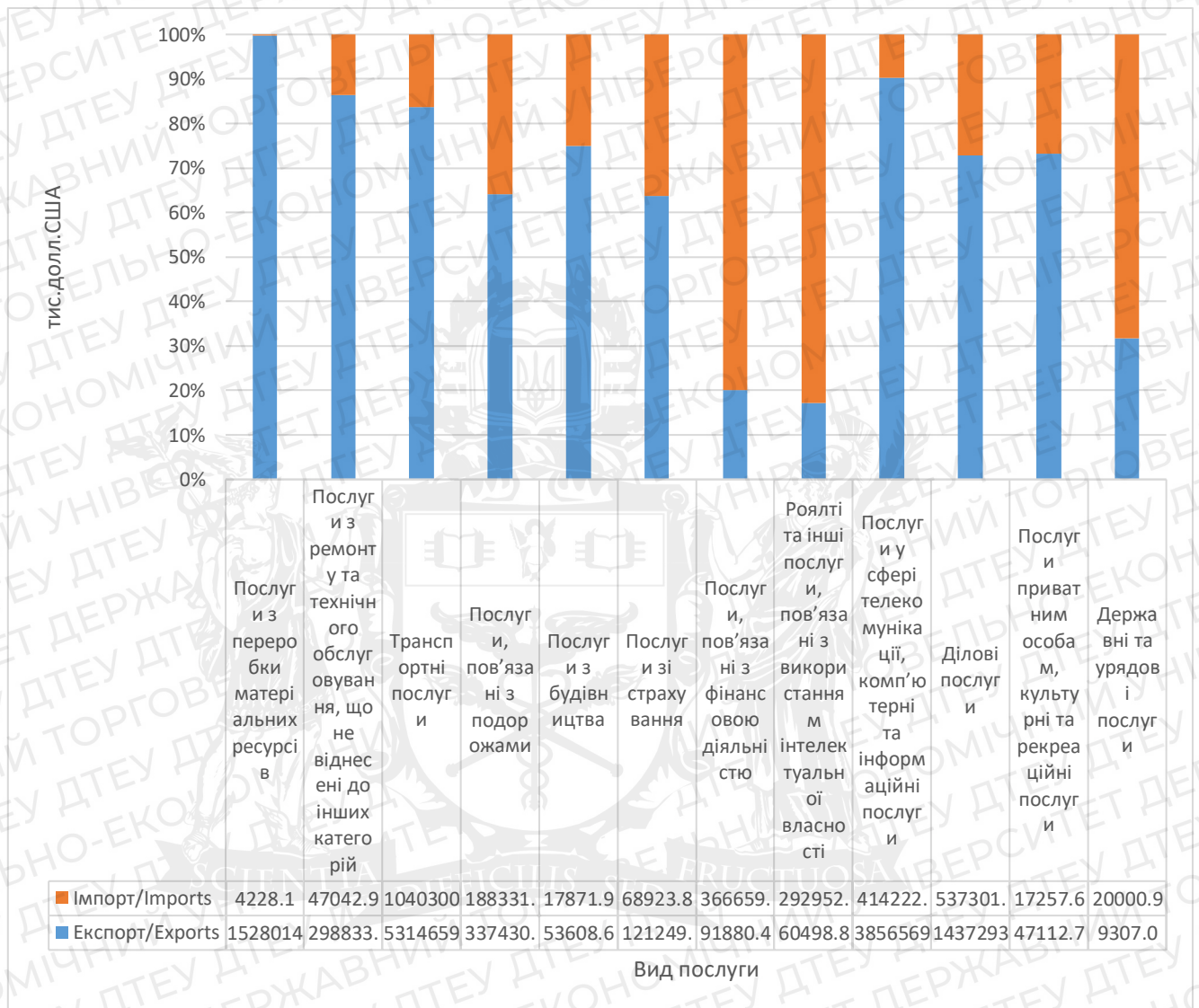
Джерело: Держкомстат України.

Спостерігається значне скорочення експортних операцій в 2022р. по роялті та іншим послугам пов'язаним з інтелектуальною власністю в з рівнянні з попереднім роком, що становить зменшення обсягів в 2 рази або на 51,3, отже з обсягу 60 498,8 тис.дол. США показник спустився до значення 31 681,5 тис.дол. США. Умовами до зменшення обсягу безумовно є повномасштабна війна Російської Федерації проти України та наслідки коронавірусу, які спричинили негативний вплив на розвиток цієї сфери послуг.

Баланс експорту та імпорту в розрізі послуг за 2022р. наглядно зображено на діаграмі 1.5.

Так спостерігається перевищення імпорту над експортом в секторах «Державні та урядові послуги», «Послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю», «Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності». Та зворотна ситуація, в якій експортні операції більші за імпорتنі, в категорії «Послуги з переробки матеріальних ресурсів», «Послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій», «Транспортні

послуги», «Послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги», «Послуги приватним особам, культурні та рекреаційні послуги».

Діаграма 1.5. Баланс експортно-імпорتنних операцій України послугами у 2022р.

Джерело: Держкомстат України.

Також в цьому році «Послуги, пов'язані з подорожами» досягли перевищення експорту над імпортом цих послуг на відміну від попереднього року. В секторах «Послуги з будівництва» та «Послуги із страхування» панує повна гармонія, отже експорт та імпорт послуг в цих сферах на одному рівні. Як бачимо, що тенденція стосовно сектору «Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності» відносно перевищення імпорتنних операцій над експортними, стійко зберігається.

Згідно таблиці 1.5 можна побачити, що в експортних операціях по роялті та іншим послугам, пов'язаним з використанням інтелектуальної власності, головними партнерами були наступні країни світу- Кіпр, Росія, США, Великобританія, Швейцарія, Азербайджан, Ізраїль. В імпортних операціях співпраця відбувається з Великобританією, Ірландією, Швейцарією, Німеччиною, Люксембургом, Кіпром тощо.

Таблиця 1.5.

Експортно-імпортні операцій роялті та інші послуги, пов'язаним з використанням інтелектуальної власності з країнами світу за 2020р.

Країна світу	Обсяг експорту, тис.дол. США	Обсяг імпорту, тис.дол. США	Сальдо (+, -)/ Balance (+/-)
Білорусь	4790,5	615,8	4174,7
Естонія	347,2	593,1	-245,9
Ірландія	1535,9	88909,7	-87373,8
Іспанія	833,9	8192,9	-7359
Італія	309,7	1031,9	-722,2
Латвія	700,1	467,2	232,9
Нідерланди	463,1	18095,9	-17632,8
Німеччина	1303,3	33806,7	-32503,4
Польща	285,0	9074,1	-8789,1
Росія	42939,0	10509,9	32429,1
Великобританія	2720,2	115049,2	-112329
Швейцарія	4490,7	42518,4	-38027,7
Швеція	7054,3	3591,2	3463,1
Азербайджан	3197,4	к/с	-
Казахстан	933,4	65,0	868,4
Кіпр	7724,4	38545,2	-30820,8
США	6406,2	28957,2	-22551
Британські Віргінські острова	2509,1	к/с	-
Канада	264,5	2683,8	-2419,3
Люксембург	133,8	47090,4	-46956,6
Литва	179,6	511,7	-332,1
Китай	85,3	10307,6	-10222,3
Ізраїль	140,3	3350,7	-3210,4

Джерело: Держкомстат України

Значний дисбаланс перевищення розміру експорту над імпортом по роялті та іншим послугам, пов'язаним з використанням інтелектуальної власності в 2020 році з країнами світу спостерігається в країнах Ірландія, Великобританія, Кіпр, Швейцарія, США, Німеччина, Нідерланди (Діаграма 1.6.)

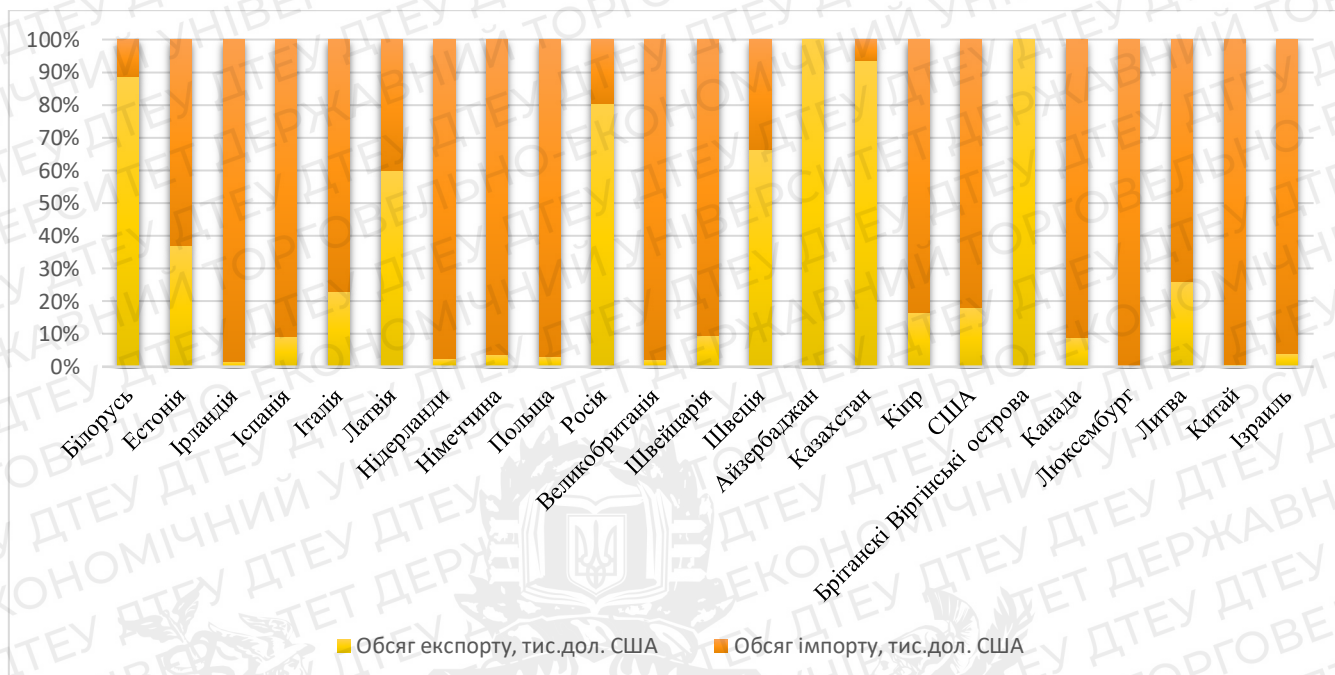

Рис. 1.6. Баланс експортно-імпортних операцій роялті та інших послуг, пов'язаних з використанням інтелектуальної власності в розрізі країн світу за 2020 р.

Джерело: Держкомстат України.

Перевищення експорту над імпортом послуг в 2020р. спостерігається з РФ, Білоруссю, Латвією, Швецією, Казахстаном

Розглянемо експортно-імпортні операції по сектору роялті та інші послуги, пов'язаним з використанням інтелектуальної власності з країнами світу за 2021 в таблиці 1.6.

Таблиця 1.6.

Експортно-імпортні операцій роялті та інші послуги, пов'язаним з використанням інтелектуальної власності з країнами світу за 2021р.

Країна світу	Обсяг експорту, тис.дол. США	Обсяг імпорту, тис.дол. США	Сальдо (+, -)/ Balance (+/-)
Білорусь	1133,2	166,1	967,1
Естонія	598,2	723,5	-125,3
Ірландія	1697,8	107455,3	-105 757,5
Іспанія	719,7	10718,3	-9 998,6
Італія	620,5	1098,1	-477,6
Латвія	1037,8	1094,4	-56,6
Нідерланди	1325,0	22871,4	-21 546,4
Німеччина	1839,4	41613,7	-39 774,3
Польща	1076,7	10270,1	-9 193,4
Росія	8758,4	9467,4	-709,0

Великобританія	4347,3	86570,3	-82 223,0
Швейцарія	4386,7	47835,3	-43 448,6
Швеція	2535,7	3178,3	-642,6
Айзербаджан	3998,9	k/c	
Казахстан	3258,0	183,7	3 074,3
Кіпр	9129,0	44623,8	-35 494,8
США	4104,7	36986,5	-32 881,8
Британські Віргінські острова	2458,8	k/c	
Канада	58,6	6355,84	-6 297,2
Люксембург	347,0	92281,0	-91934
Літва	169,4	280,2	110,8
Китай	188,6	6863,9	-6675,4
Ізраїль	121,1	4983,6	-4983,6

Джерело: [44]

Значний дисбаланс перевищення розміру експорту над імпортом роялті та інших послуг, пов'язаних з використанням інтелектуальної власності в 2021 році з країнами світу спостерігається в країнах Ірландія, Великобританія, Кіпр, Швейцарія, США, Німеччина, Нідерланди [Табл.1.7 та діаграма 1. 7.]

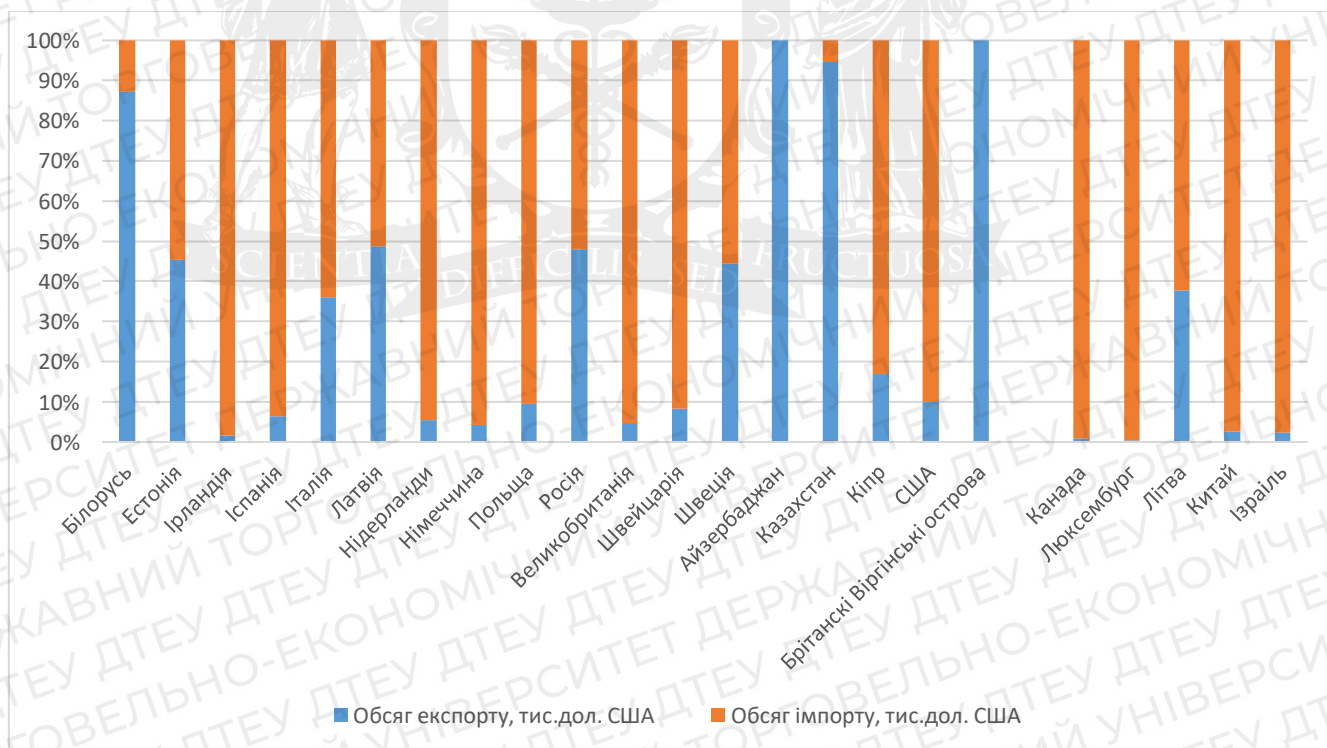

Рис. 1.7. Баланс експортно-імпортних операцій роялті та інших послуг, пов'язаних з використанням інтелектуальної власності в розрізі країн світу за 2021 р.

Таблиця 1.7.

Обсяг експорту та імпорту роялті та інших послуг, пов'язаних з використанням інтелектуальної власності за 2020-2021рр.в тис.дол. США.

Країна світу	Експорт послуг				Імпорт послуг			
	2020	2021	Зміни, тис. долл.США	Зміни,%	2020	2021	Зміни, тис. долл.США	Зміни,%
Білорусь	4791	1133	-3657,3	-76,34%	615,8	166,1	-449,7	26,97%
Естонія	347,2	598,2	251	72,29%	593,1	723,5	130,4	121,99%
Ірландія	1536	1698	161,9	10,54%	88909,7	107455	18545,6	120,86%
Іспанія	833,9	719,7	-114,2	-13,69%	8192,9	10718,3	2525,4	130,82%
Італія	309,7	620,5	310,8	100,36%	1031,9	1098,1	66,2	106,42%
Латвія	700,1	1038	337,7	48,24%	467,2	1094,4	627,2	234,25%
Нідерланди	463,1	1325	861,9	186,12%	18095,9	22871,4	4775,5	126,39%
Німеччина	1303	1839	536,1	41,13%	33806,7	41613,7	7807	123,09%
Польща	285	1077	791,7	277,79%	9074,1	10270,1	1196	113,18%
Росія	42939	8758	-34180,6	-79,60%	10509,9	9467,4	-1042,5	90,08%
Великобританія	2720	4347	1627,1	59,82%	115049	86570,3	-28478,9	75,25%
Швейцарія	4491	4387	-104	-2,32%	42518,4	47835,3	5316,9	112,50%
Швеція	7054	2536	-4518,6	-64,05%	3591,2	3178,3	-412,9	88,50%
Айзербаджан	3197	3999	801,5	25,07%	к/с	к/с	-	-
Казахстан	933,4	3258	2324,6	249,05%	65	183,7	118,7	282,62%
Кіпр	7724	9129	1404,6	18,18%	38545,2	44623,8	6078,6	115,77%
США	6406	4105	-2301,5	-35,93%	28957,2	36986,5	8029,3	127,73%
Брітанські Віргінські острова	2509	2459	-50,3	-2,00%	к/с	к/с	-	-
Канада	264,5	58,6	-205,9	-77,84%	2683,8	6355,84	3672,04	236,82%
Люксембург	133,8	347	213,2	159,34%	47090,4	92281	45190,6	195,97%
Литва	179,6	169,4	-10,2	-5,68%	511,7	280,2	-231,5	54,76%
Китай	85,3	188,6	103,3	121,10%	10307,6	6863,9	-3443,7	66,59%
Ізраїль	140,3	121,1	-19,2	-13,68%	3350,7	4983,6	1632,9	148,73%

Джерело: Держкомстат України.

Спостерігається здебільшого скорочення експорту послуг в 2021р. в країни США, Канада, Білорусь, РФ, Швеція в зрівнянні з 2020р., але в країни Естонія, Ірландія, Італія, Латвія, Нідерланди, Німеччину, Польщу, Казахстан, Айзербаджан, Кіпр, Люксембург, навпаки, експорт в 2021р. збільшився [Табл.1.2.4].

Найбільшу частку в експорті роялті та інших послуг, пов'язаних з використанням інтелектуальної власності в 2021р. займають послуги, пов'язані з ліцензійною діяльністю за кодом КЗЕП 08.02.- отже вони становлять 66% від загальної вартості експортованих послуг та в абсолютному значенні 39.7 млн.долл США [Таблиця 1.8 та діаграма 1.8].

Таблиця 1.8.

Аналітичні дані експортно-імпортних операцій роялті та інших послуг, пов'язаних з використанням інтелектуальної власності за 2021р.

Найменування послуги згідно із КЗЕП	Код послуги згідно із КЗЕП	Експорт			Імпорт		
		млн.долл. США	у % до 2020р.	у % до загального обсягу, розділу	млн.долл. США	у % до 2020р.	у % до загального обсягу, розділу
Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності	08.	60,5	63,7	0,5	607,4	112,4	8,0
Послуги франшизи та використання торгової марки	08.01	8,9	115,5	15	229,2	127,8	38
Послуги, пов'язані з ліцензійною діяльністю	08.02	39,7	89,8	66	279,8	102,5	46
Послуги, пов'язані з патентною діяльністю	08.03	3,8	10,3	6	0,7	135,9	0,1
Інші роялті	08.04	8,0	139,8	13	97,7	111,9	16

Джерело: Держкомстат України.

Переважна частка послуг, як в експорті так і в імпорті, по коду згідно із КЗЕП 08 «Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності», належить послугам пов'язаним з ліцензійною діяльністю. Доля цих послуг складає 66% від загальної вартості в експортних операціях та 46% від загальної вартості в імпортних операціях України. Найменший обсяг експортно-імпортних операцій роялті та інших послуг, пов'язаних з використанням інтелектуальної власності припадає на послуги, пов'язані з патентною діяльністю (в експортних операціях вони становить 6%(або 3,8 млн.долл США) від загальної вартості послуг, в імпортних операціях 0,1% (або 0,7 млн.долл США).

Найбільшу частку в експорті роялті та інших послуг, пов'язаних з використанням інтелектуальної власності в 2022р. так саме, як у 2021р займають послуги, пов'язані з ліцензійною діяльністю за кодом КЗЕП 08.02.- отже вони становлять 60% від загальної вартості експортованих послуг КЗЕП 08 та в абсолютному значенні становлять 19,0 млн.долл США [Таблиця 1.9 та діаграма 1.8).

Таблиця 1.9.

Аналітичні дані експортно-імпортних операцій роялті та інших послуг, пов'язаних з використанням інтелектуальної власності за 2022р.

Найменування послуги згідно із КЗЕП	Експорт			Імпорт			Сальдо/ Balance
	тис.дол. США/ thsd. USD	У % до 2021	у % до загального обсягу	тис.дол. США/ thsd. USD	У % до 2021	у % до загального обсягу	
Усього	91660,0	71,7	100,0	3015,0	37,8	100,0	6150,0
Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності	31,7	51,3	0,4	293,0	46,8	9,7	-261,3
Послуги франшизи та використання торгової марки	4,1	44,9	12,9	113,4	48,9	38,7	-109,3
Послуги, пов'язані з ліцензійною діяльністю	19,0	47,0	60,1	137,7	47,3	47,0	-118,7
Послуги, пов'язані з патентною діяльністю	1,4	35,3	4,3	2,3	32,0	0,1	-1,1
Інші роялті	7,2	86,6	22,8	41,7	41,0	14,2	-34,5

Джерело: Держкомстат України.

Але спостерігається скорочення обсягу послуг, пов'язаних з ліцензійною діяльністю на 20,7 млн.долл США. Взагалі спостерігається загальний негативний вплив вторгнення РФ на територію України, що вплив у зменшенні майже в два рази роялті та інших послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності з 60,5 млн.долл США до 31,7 млн.долл США в зрівнянні з 2021р.

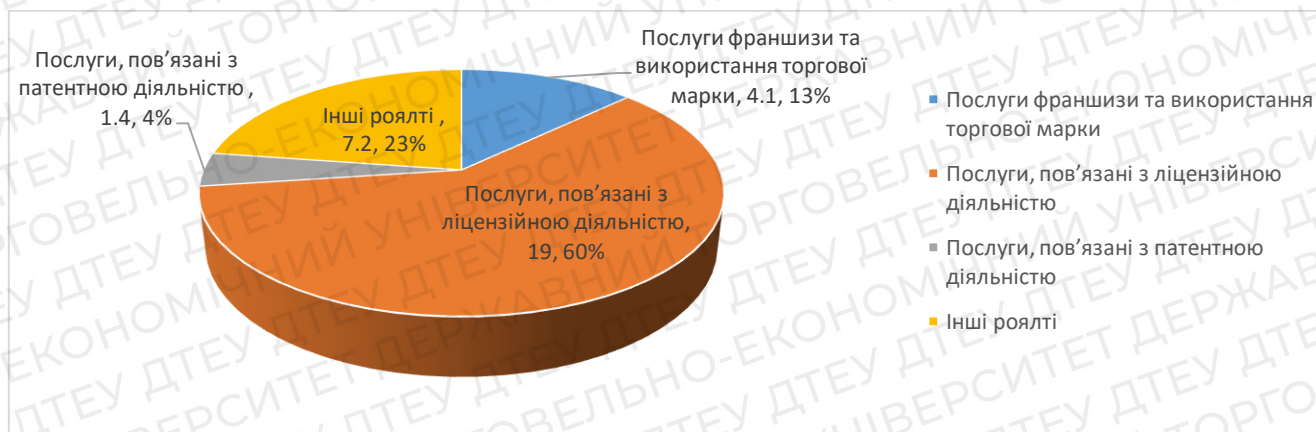

Рис. 1.8. Структура експортної торгівлі роялті та іншими послугами пов'язаних з інтелектуальною власністю за 2022р.

Джерело: Держкомстат України.

Структура імпортової торгівлі зображена в діаграмі 1.9.

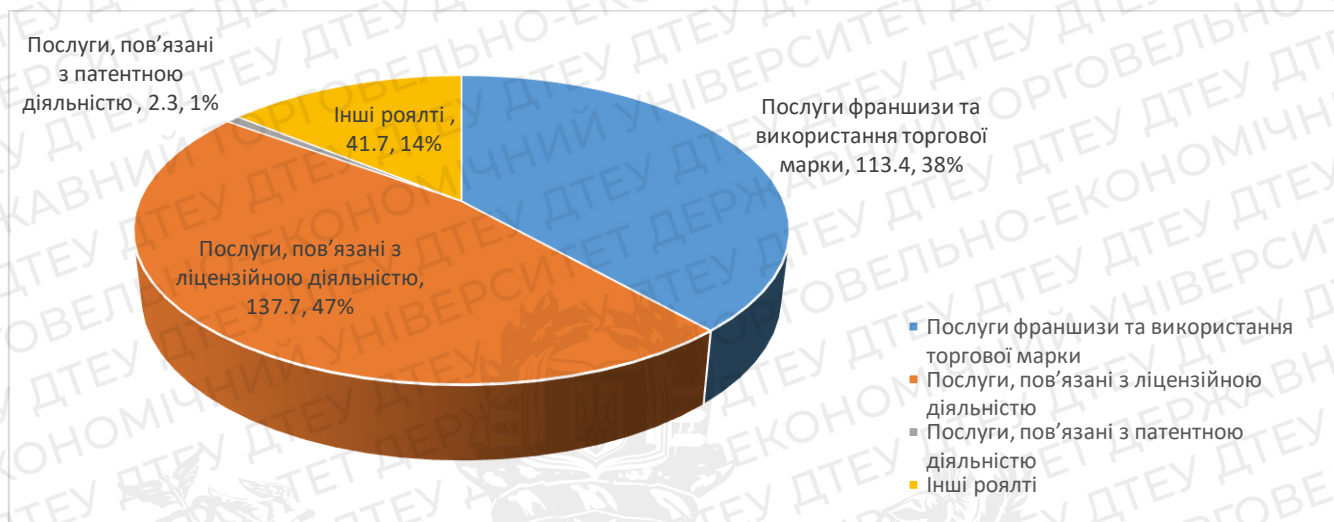

Рис. 1.9. Структура імпортової торгівлі роялті та іншими послугами пов'язаних з інтелектуальною власністю за 2022р.

Джерело: Держкомстат України.

Інформаційні технології тісно переплетені з Роялті та іншими послугами, пов'язані з використанням інтелектуальної власності.

Таблиця 1.10.

Структура зовнішньої торгівлі роялті та інших послуг пов'язаних з інтелектуальною власністю з країнами ЄС у 2022 році

Найменування послуги згідно із КЗЕП	Експорт/Exports			Імпорт/Imports			Сальдо/ Balance
	тис.дол. США/ thsd. USD	У % до 2021/ in % of 2021	у % до загального обсягу, розділу/ % of the total volume, section	тис.дол. США/ thsd. USD	У % до 2021/ in % of 2021	у % до загального обсягу, розділу/ % of the total volume, section	
Усього послуг по країнах ЄС	3438343,4	77,7	100,0	1717598,7	51,5	100,0	1720744,7
В т.р Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності	9556,5	41,0	0,3	169550,8	42,4	9,9	-159994,3
Послуги франшизи та використання торгової марки	107,2	10,3	1,1	79096,0	50,9	46,7	-78988,9
Послуги, пов'язані з ліцензійною діяльністю	5600,2	31,9	58,6	68845,5	36,9	40,6	-63245,4
Послуги, пов'язані з патентною діяльністю	434,5	48,3	4,6	80,2	31,9	0,1	354,3
Інші роялті	3414,7	89,8	35,7	21529,0	37,6	12,7	-18114,4

Джерело: [45]

Після вторгнення компаніям довелося екстрено ухвалювати низку рішень для збереження бізнесу. IT-галузь – одна з небагатьох галузей української економіки, яка змогла не лише зберегти обсяги експорту послуг, а й наростити, а от сектор «Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності» значно зменшив свої позиції[15].

Висновки до розділу 1.

Дослідження зовнішньої торгівлі роялті та послугами, пов'язаними з використанням об'єктів інтелектуальної власності, показали, що це важлива галузь економіки, яка має значний вплив на розвиток країни. Роялті та послуги, що пов'язані з використанням об'єктів інтелектуальної власності, стали дуже популярними серед підприємств, які хочуть збільшити свій прибуток та розширити свої можливості на міжнародному ринку.

Однак, дослідження також показали, що існують деякі проблеми у цій галузі. Наприклад, багато країн не мають належного законодавства щодо захисту інтелектуальної власності, що може призвести до порушення прав власників об'єктів інтелектуальної власності. Також існують проблеми з контролем за використанням інтелектуальної власності, що може призвести до її незаконного використання.

Отже, дослідження зовнішньої торгівлі роялті та послугами, пов'язаними з використанням об'єктів інтелектуальної власності, показали, що це важлива галузь економіки, яка має свої переваги та недоліки. Важливо забезпечити належний захист інтелектуальної власності та контроль за її використанням, щоб забезпечити стабільний розвиток цієї галузі та економіки в цілому.

Зовнішня торгівля роялті та послугами, пов'язаними з використанням об'єктів інтелектуальної власності, є важливою для країни, оскільки дозволяє підприємствам отримувати додатковий прибуток та розширювати свої можливості на міжнародному ринку. Проте, є деякі проблеми, такі як недостатній захист інтелектуальної власності та недостатній контроль за її використанням, які можуть призвести до порушення прав власників та незаконного використання інтелектуальної власності.

РОЗДІЛ 2. Обґрунтування напрямків та заходів покращення стану зовнішньої торгівлі послугами, що пов'язані з використанням об'єктів інтелектуальної власності

2.1. Проблемні аспекти зовнішньо-економічної торгівлі послугами, пов'язаними з інтелектуальною власністю.

Інтелектуальна власність впевнено зайняла своє місце серед підгалузей цивільного права національного і міжнародного законодавства та стала важливим регулятором товарно-грошових відносин. У сучасних умовах творчість, креативність, знання, інтелект стали визначним фактором розвитку суспільства. За роки незалежності в Україні поступово формувалася інститут права інтелектуальної власності. Однак у липні 2020 року відбулися істотні зміни у законодавстві в сфері інтелектуальної власності, які були обумовлені розвитком та змінами у суспільстві, появою нових та зміною існуючих результатів інтелектуальної діяльності людини та необхідністю гармонізації вітчизняного законодавства до законодавства ЄС.

По-перше, нарешті Україна вийшла на фінішну пряму в реорганізації державного управління в цій галузі і запровадила дволанкову вертикаль. Проте, робота повинна продовжитися до створення єдиного центрального виконавчого органу в сфері інтелектуальної власності. Тоді інтелектуальна власність займе своє заслужене місце.

По-друге, викликають задоволення внесені зміни до законів щодо промислових зразків, торговельних марок і винаходів. Звичайно, мають місце певні неузгодженості та положення, які викликають більше запитань, а ніж відповідей, але які мабуть обумовлені певною теоретичною неузгодженістю.

Наприклад, профільні закони 1993 року будувались на так званій «проприетарній» теорії ІВ, в наступному Цивільний кодекс України вже містив акцент на теорії «виключних прав». Зміни до закону 2020 року такі теоретичні зміни не врахували. В той же час чітке розуміння ситуації має пряму вплив на питання оцінки прав, їх обліку, амортизації тощо, тобто всього того, що прямо стосується господарської діяльності. Також, вважаю не дуже вдалим обмеження

кола об'єктів, які можуть бути запатентовані в якості корисних моделей. Хоча це і було направлено на боротьбу з патентним тролінгом, але все ж таки, на мій погляд, таку боротьбу слід було вести на законодавчому рівні. Обмеження ж кола об'єктів має наслідком обмеження кількості таких об'єктів на ринку.

Однак, все ж таки позитиву безумовно більше, як з точки зору гармонізації нашого законодавства з правом Євросоюзу, так і з точки зору конкретизації нормативних положень. Вражає перед усім якісно новий підхід до регламентації видів, умов надання правової охорони та захисту такого об'єкту як промисловий зразок. А з аналізу закону про промисловий зразок в системі з законом про торгівельні марки відразу вбачається їх наближення. Можливо в недалекому майбутньому ми будемо мати справу з одним законом про засоби індивідуалізації.

Заслужують на особливу увагу по новому викладені норми стосовно процедур захисту права та того, що вважається порушенням прав на промисловий зразок: «якщо виріб справляє враження на поінформованого споживача», рівно як і введення поняття незареєстрованого промислового зразка. Заслужує на вагу також введення такого критерію охороноздатності як «індивідуальний характер».

І хоча очевидно ще рано говорити про судову практику щодо застосування нового законодавства, але вже зараз багато судових справ, в тому числі і ті, які вже знаходяться в провадженні, потребують свого переосмислення і відповідних змін в процесуальні документи.

Україна робить дієві кроки до впорядкування питань інтелектуальної власності (ІВ) та подолання проблем, пов'язаних з ІВ в Україні. Про це повідомив Перший віце-прем'єр-міністр – Міністр економіки України Олексій Любченко під час засідання Ради з питань інтелектуальної власності 18 жовтня в Києві.

«У Національну економічну стратегію України до 2030 року вписані засади щодо захисту прав інтелектуальної власності. Цей документ був ініційований Президентом України Володимиром Зеленським, містить довгострокові і

короткострокові плани з кожного пункту та є обов'язковим для виконання. Першими кроками на цьому шляху має стати прийняття Стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності. Адже інтелектуальна власність може стати фундаментальним інструментом у створенні сприятливого середовища для інновацій, інвестицій, винахідництва та розвитку креативних галузей. Ми вдячні експертам, які приймали участь у розробці Стратегії, та сподіваємось на таку саму проактивність і під час її імплементації», - зазначив Олексій Любченко.[7]

Проект Стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності було розроблено за участю міжнародних та національних експертів. Даний документ передбачає розкриття потужного потенціалу сфери інтелектуальної власності, проведення інвентаризації об'єктів ІВ для подальшого захисту та комерціалізації. Стратегія – це перелік заходів, що будуть розроблені та імплементовані Урядом для стимулювання та посилення ефективного створення, розвитку, управління та охорони інтелектуальної власності на національному рівні.

«Ми свідомі, що сфера інтелектуальної власності потребує захисту та розвитку. Повноцінний захист прав інтелектуальної власності та створення необхідних інструментів для її функціонування сприятиме розвитку людського капіталу як найбільшої цінності Уряду України», - підкреслив Олексій Любченко[7].

На засіданні Ради обговорювались питання використання ліцензійного софту органами влади, а також шляхи виходу України зі Списку 301 (Спеціальний 301 звіт Офісу торгового представника США, знаходження в якому свідчить про недостатній рівень захисту прав інтелектуальної власності в Україні). З метою покращення ситуації із захистом прав даній сфері, Мінекономіки розробило ряд проектів Законів.

Особливу увагу було приділено законопроектам, що розроблені Мінекономіки у сфері захисту інтелектуальної власності - «Про авторське право і суміжні права»[9] та «Про внесення змін до Кодексу України про

адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо відповідальності за порушення авторського права і (або) суміжних прав». Метою прийняття даних законопроектів є вдосконалення механізмів протидії Інтернет-піратству у частині посилення юридичної відповідальності за такі злочини. [27,28]

Крім того, Мінекономіки розроблено проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності» з метою імплементації до національного законодавства положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС щодо загальних зобов'язань, цивільних заходів, процедур і засобів захисту прав інтелектуальної власності. До кінця жовтня заплановано подання проекту на експертизу до Міністерства юстиції України, після – внесення на розгляд Уряду[28].

На сьогоднішній день Україна є учасником найважливіших міжнародних договорів у сфері інтелектуальної власності, у тому числі:

- Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності; (- (мета якої сприяти охороні інтелектуальної власності у всьому світі шляхом співпраці держав і у відповідних випадках у взаємодії з будь-якою іншою міжнародною організацією, забезпечувати адміністративне співробітництво Союзів)[47]

- Всесвітньої конвенції про авторське право(Головна мета Конвенції - створення універсального режиму для охорони і захисту авторських прав на літературні, наукові і художні твори на міжнародному рівні. Маються на увазі такі різновидності творів як письмові, музичні, драматичні і кінематографічні, твори живопису, графіки та скульптури. В Конвенції досить чітко регламентується порядок публікації творів, оформлення авторства, конкретні гарантії матеріальних і нематеріальних прав авторів. У ній передбачається, зокрема, що період охорони авторського права не може бути коротше життя автора і 25 років після його смерті. Приділяється увага

правовим аспектам питань, пов'язаних з перекладом літературних творів. Встановлюється процедура видачі ліцензії-дозволу на переклад.)

- Паризької конвенції про охорону промислової власності ;
- Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків;
- Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів;
- Конвенції про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм;
- Ніщцької угоди про міжнародну класифікацію товарів та послуг для реєстрації знаків, та інші.

Законодавство України про інтелектуальну власність спрямоване на захист особистих немайнових і майнових прав суб'єктів авторського права і суміжних прав. Але існує проблема порушення цих прав, а саме дії, спрямовані на протиправне використання об'єктів права інтелектуальної власності, що належать іншим особам, умисно вчинені особою, яка розуміє протизаконний характер цих дій, з метою отримання матеріальної вигоди. На сьогодні постає нова проблема захисту виключних прав автора у процесі використання нових інформаційних технологій. Незважаючи на переваги кіберпростору він має значний недолік – поява нових правопорушень. Це крадіжки, що вчиняються шляхом зняття банківських комп'ютерних кодів, порушення функцій інформаційних систем міністерств та відомств, диверсії та інше. Крадіжки інформаційних ресурсів з баз даних та систем телекомунікації завдають значну економічну та моральну шкоду. Але закрити або обмежити доступ до мережі Інтернет не є можливим, такі дії можуть порушувати право людини на доступ до інформації. Таким чином першочергова задача розвитку ринку послуг інтелектуальної власності є здійснення кроків щодо захист інтелектуальної власності на двох рівнях : юрисдикційному та самозахисному. (Рис.2.1)

Рис. 2.1. Форми захисту інтелектуальної власності.

Джерело: розроблено автором.

Типовими порушеннями авторського права та суміжних прав є

- вчинення дій, які порушують особисті немайнові права суб'єктів права;
- піратство в сфері авторського права та (або) суміжних прав;
- ввезення на митну територію країни без дозволу осіб, які мають авторське право та (або) суміжні права, примірників творів, фонограм, відеограм, програм мовлення;
- вчинення дій, що створюють загрозу порушення авторського та (або) суміжних прав;
- будь-які дії, свідомо спрямовані на обхід технічних засобів захисту прав, зокрема виготовлення, розповсюдження, ввезення з метою розповсюдження та застосування засобів для такого обходу;
- підроблення, зміна чи вилучення інформації, зокрема в електронній формі, про управління правами без дозволу суб'єктів авторського права та (або) суміжних прав чи особи, яка здійснює таке управління[24].

До незаконних способів одержання секретів виробництва відносять

- промислове шпигунство (крадіжка за допомогою злому чи електронних засобів),
- хабарництво (підкуп працівників з метою порушення ними зобов'язань щодо конфіденційності),

Порушеннями прав власника кваліфікованого зазначення походження товару є

- нанесення його на товар або на етикетку;
- нанесення його на упаковку товару, застосування в рекламі;
- запис на бланках, рахунках та інших документах, що супроводжують товар;
- використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару особою, яка не має свідоцтва про право на його використання;[23]

Окремим питанням є забезпечення безпеки прав інтелектуальної вартості.

Україна стабільно потрапляє до переліку країн з найбільшим споживанням піратського продукту у різних сферах – від відеоматеріалів та музики до книг та програмного забезпечення.

Інституційні проблеми, які, в цілому, характерні для України як для держави. Серед цих проблем ключовими є: низький рівень забезпечення верховенства права, непередбачуваність податково-економічної політики (намагання збільшити податкові зобов'язання галузі) та нестабільна політична ситуація загалом. Те, що підприємці зазнають тиску та те, що вони неспроможні захистити свої права у судах, призводить до ситуацій, коли бізнес надає перевагу реєстрації компаній в інших країнах [39].

З метою сприяння експорту ролялті та послуг пов'язаних з інтелектуальною власністю рекомендується:

- Проведення структурних реформ, направлених на подолання факторів, які примушують український бізнес реалізовувати свою діяльність через створення місцевих, не пов'язаних з українськими, фірм в країнах ЄС. В першу чергу, це стосується сфери судочинства, митниці, податкової та правоохоронних органі[38].
- Запобігання збільшенню регуляторно-податкового тиску на галузь.
- Підвищення ефективності системи охорони інтелектуальної власності.

Така ситуація є додатковою причиною, яка примушує українські компанії реєструватися закордоном та реєструвати там права інтелектуальної власності.

На нашу думку, перспективою подальшого розвитку сфери інтелектуальної власності України є впровадження досвіду економічно розвинених країн, а саме застосування механізмів прямої дії:

- адміністративно-відомчих шляхом прямого державного дотаційного фінансування досліджень;
- здійснення державних цільових програм різного рівня шляхом виділення коштів на підставі контрактів, укладених із переможцями відповідних конкурсів (як це робиться у Китаї).
- створення державою або за участю держави інноваційних структур, а саме технополісів, технопарків тощо.

Лише за умов ефективного поєднання раціональної економічної політики та господарської практики ринок інтелектуальної власності може стати джерелом добробуту нації і справедливо служити інтересам суспільства й усіх його учасників

На сьогодні велика увага приділяється проблемам правової охорони інтелектуальної власності. Стимулювання розвитку та охорони інтелектуальної власності набуває ролі одного з найважливіших чинників політико-економічних відносин та економічної безпеки як в середині кожної розвиненої країни, так і в міжнародних відносинах[36].

До порушення права інтелектуальної власності відносяться: піратство (опублікування, відтворення, ввезення (вивезення) на митну територію України, розповсюдження контрафактних примірників творів, фонограм, відеограм, програм організацій мовлення), плагіат (оприлюднення повністю або частково чужого твору під іменем особи, яка не є автором твору), підроблення, зміна інформації тощо. На жаль, незважаючи на те, що в Україні вже сформована нормативно-правова база у сфері інтелектуальної власності, залишається велика кількість нерегульованих питань.

Серед проблем охорони права інтелектуальної власності найгострішими визначаються такі, як випуск піратської продукції, в тому числі створення веб-сайтів виключно для поширення піратських матеріалів, не контрольоване використання фальшивих товарів, які приносять великі збитки бюджету, а також завдають великої шкоди іміджу країни, тривалість оформлення патенту та товарної марки, охорона комп'ютерних програм та баз даних, охорона виробників аудіовізуальної продукції, охорона знаків для товарів та послуг (товарних знаків), відсутність належного інформаційного забезпечення діяльності в галузі охорони інтелектуальної власності тощо.

Але незважаючи на вищезазначене, на сьогодні в Україні здійснюються заходи, спрямовані на дотримання конституційних прав громадян на захист інтелектуальної власності, забезпечення сприятливих умов для створення об'єктів інтелектуальної власності. Триває робота щодо підвищення якості законодавчих актів, усунення суперечностей та прогалин. Крім удосконалення національного законодавства, посилюється контроль за дотриманням суб'єктами інтелектуальної власності чинних нормативно-правових актів.

Приділяється увага покращанню взаємодії державних органів та суб'єктів господарювання при здійсненні ними інтелектуальної діяльності. Належному забезпеченню конституційних прав громадян на захист інтелектуальної власності, покращанню міжнародного іміджу України має сприяти посилення контролю щодо розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, комп'ютерних програм. Необхідно приділити увагу боротьбі з випуском та реалізацією неякісних дисків, відеокасет тощо.

2.2 Забезпечення сприятливих умов для сталого розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні Асоціацією Digital Ukraine.

Питаннями розвитку інституту інтелектуальної власності в Україні займаються також численні громадські організації: Всеукраїнська асоціація представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених), Всеукраїнська асоціація інтелектуальної власності, Асоціація «Всеукраїнський

альянс авторських і суміжних прав», Товариство винахідників і раціоналізаторів України, Українська асоціація власників товарних знаків України.

Україна розвивається в напрямку захисту прав інтелектуальної власності як на державному рівні так і в інших ракурсах. Так, наприклад в Україні існує ІТ-середовище створене у 2014р.[4] - Асоціація Digital Ukraine.

Асоціація Digital Ukraine функціонує в м.Київі та є недержавною некомерційною організацією, мета якої – формування професійного середовища в ІТ-індустрії, а також сферах інформаційної безпеки та захисту персональних даних.

Асоціація Digital Ukraine – найбільша спільнота ІТ-компаній, що об'єднує понад 120 компаній та понад 82 000 українських ІТ-фахівців[49]. Асоціація поєднує інтереси бізнесу, влади та міжнародних партнерів для розвитку ІТ-індустрії в Україні. Разом із компаніями-учасниками, ІТ-кластерами та партнерами захищає інтереси бізнесу та просуває бренд України як провідної технологічної нації.

Статутними цілями організації є:

- Створення професійного середовища для формування належного рівня обізнаності у ІТ-індустрії, а також сферах інформаційної безпеки та захисту персональних даних
- Розвиток ІТ-бізнесу в Україні
- Проведення освітніх програм із основних напрямків діяльності Асоціації
- Сприяння підвищенню ефективності функціонування ІТ-індустрії, а також галузей інформаційної безпеки та захисту персональних даних
- Сприяння професійному розвитку представників українського бізнесу, що здійснюють діяльність у галузі інформаційних, комунікаційних і цифрових технологій на національному та міжнародному рівнях
- Співробітництво з органами влади щодо нормативно-правового врегулювання законодавства в ІТ-індустрії, а також сферах інформаційної безпеки та захисту персональних даних

- Формування стратегії розвитку ІТ у державних органах
- Організація діяльності фахівців та експертів з метою дослідження проблем у ІТ-індустрії, а також сферах інформаційної безпеки та захисту персональних даних
- Сприяння у забезпеченні дотримання законодавства у сферах ІТ, інформаційної безпеки та захисту персональних даних
- Захист інтересів учасників Асоціації в органах державної влади, а також в інших організаціях, як в Україні, так і за кордоном.
- Співпраця з вищими та іншими навчальним закладами і організаціями з метою формування, поглиблення знань і навичок, необхідних для молодих спеціалістів у галузі інформаційних, комунікаційних, цифрових технологій, інформаційної безпеки та захисту персональних даних
- Участь у формуванні та реалізації державної політики в сферах ІТ, інформаційної безпеки та захисту персональних даних[4,46]

Асоціацією Digital Ukraine здійснює на шляху забезпечення сприятливих умов для сталого розвитку сфери інформаційних технологій в Україні низку різних заходів в тому числі проводить наступні освітні заходи в сфері захисту персональних даних та готує професійних фахівців в цій області.

Наприклад зараз проводяться курс-практикуми, які висвітлюють всі аспекти GDPR, зразки документів, які необхідні вашій організації чи компанії для відповідності нормам GDPR та Проекту ЗУ «Про захист персональних даних», практичні кроки щодо впровадження GDPR, які необхідно зробити, щоб відповідати вимогам GDPR (від загальних понять до керівних принципів, політик, процесів захисту даних, управління даними, реагування на інциденти та варіанти можливості шифрування даних) і обов'язкові чек-листи за кожною з тем від спеціалістів-практиків України та ЄС - в одному інтенсиві офлайн чи онлайн. Також Асоціацією здійснюється сприяння у забезпеченні дотримання законодавства у сферах ІТ, інформаційної безпеки та захисту персональних даних, шляхом проведення великомасштабних самітів, зустрічей, конференцій

ІТ-спільноти, що сприяє розвитку диджиталізації країни та розвитку захисту в кіберпросторі.

Цікаво, що за дослідженням Асоціації Digital Ukraine, що якщо у 2015 році було зафіксовано появу 11 нових фінтех компаній на ринку, то вже з 2018 року (коли їхня кількість сягнула піку – 36 компаній) ця тенденція пішла на спад. А все тому, що почали змінюватися бізнес-моделі внаслідок цифровізації. Це призвело до зменшення кількості нових фінтех-компаній на ринку України, адже технології, що ще 5 років тому були інноваційними, зараз є звичними.

Одним із способів використання об'єктів інтелектуальної власності є ліцензування, яке передбачає повне або часткове передавання майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності. Кількість зареєстрованих ліцензійних договорів, якими оформлюється такі відносини між суб'єктами господарювання, також є одним із показників, що відображає ситуацію на ринку інтелектуальної власності. З 2010 р. в Україні спостерігається досить стабільна динаміка щодо реєстрації ліцензійних договорів (*рис. 2.2*).

Аналіз даних *рис. 2.2* показує, що у 2021 р. в Україні зареєстровано на 12 % договорів щодо розпоряджання майновими правами на об'єкти промислової власності більше, ніж у 2010 р. Інформацію про зареєстровані договори щодо розпоряджання майновими правами на об'єкти промислової власності в Україні деталізовано у *табл. 2.1*.

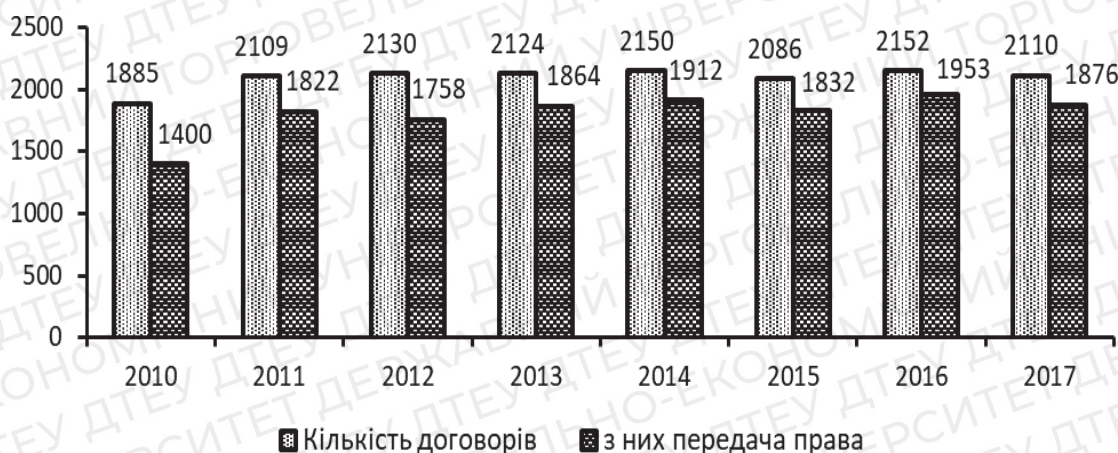

Рис. 2.2 Динаміка кількості ліцензійних договорів в Україні у 2010–2017 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними [22].

Таблиця 2.1.

Динаміка кількості реєстрації в Україні договорів щодо розпорядження майновими правами на об'єкти промислової власності [22]

Вид договору	Винаходи				Корисні моделі				Промислові зразки				Знаки для товарів і послуг			
	2010	2015	2016	2017	2010	2015	2016	2017	2010	2015	2016	2017	2010	2015	2020	2021
Усього	223	179	148	122	197	121	111	116	70	107	70	125	1395	1679	1823	1747
Невиключні ліцензії	5	1	3	3	13	2	4	15	4	3	4	15	133	74	50	119
Виключні ліцензії	4	–	4	3	6	3	2	6	1	1	1	2	54	30	31	22
Одиничні ліцензії	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	3	–	2	1
Передача права	75	103	96	94	55	51	55	69	65	103	62	108	1205	1575	1740	1605
«Відкриті» ліцензії	139	75	45	22	123	65	50	26	–	–	3	–	–	–	–	–

Джерело: побудовано авторами за даними [22].

Проведений на основі результатів досліджень Асоціації Digital Ukraine та Офісу ефективного регулювання (BRDO) аналіз свідчить, що сфера інформаційних технологій України є другою найбільшою галуззю з експорту послуг, яка забезпечує при цьому 20 % усього обсягу експорту послуг. Саме ІТ-компанії сплатили до бюджету нашої країни у 2021 р. понад 4,1 млрд грн податків. Зважаючи на те, що більшість фахівців у ІТ-сфері ведуть свою діяльність на спрощеній системі оподаткування та зареєстровані як фізичні особи-підприємці, надходження до бюджету від сплати єдиного податку таких фахівців перевищує 3,2 млрд грн. При цьому 80–85 % витрат ІТ-компаній нашої країни припадає саме на оплату праці [23]. За даними *IT Outsourcing News*, у 2018 р. близько 100 тис. українських програмістів формують висококваліфіковані команди на світовому ринку [24].

У 2021 р. на вітчизняному ринку нараховувалося більше 127 тис. фахівців [23]. Найбільше всього ІТ-фахівців з України залучають США – 80 % усієї кількості. Серед таких компаній *Cisco* (транснаціональна компанія, яка спеціалізується на розробці та продажу сітьового обладнання), *Oracle* (друга за величиною доходу компанія-виробник програмного забезпечення) [24–26].

Азійськими представниками, які залучають українських IT-фахівців, є *Rakuten* (японська компанія, що спеціалізується на електронній комерції) та *Samsung Group* (південнокорейська група компаній, відома як виробник високотехнологічних компонентів, зокрема інтегральних мікросхем, телекомунікаційного обладнання та побутової техніки) [24; 27–28].

Україна активно інтегрується у світовий ринок інтелектуальної власності. Відзначається позитивна динаміка кількості реєстрації ліцензійних договорів щодо розпорядження майновими правами на об'єкти промислової власності, обсягів експорту роялті та інших послуг, пов'язаних з використанням інтелектуальної власності. Про тенденції зростання ефективності вищої освіти в Україні свідчить підвищення позиції у рейтингу *Bloomberg Innovation Index*, а також за критерієм «Наявність учених та інженерів» у рейтингу *Global Competitiveness Index*.

Враховуючи зацікавленість іноземних інвесторів у сфері інформаційних технологій, яка демонструє позитивну динаміку протягом останніх років, дослідження у зазначеному напрямі слід зосередити на пошуку механізмів подальшої активізації процесів інтеграції України у глобальний ринок інтелектуальної власності.

В подальшому головними напрямками розвитку Асоціації Digital Ukraine в галузі інформаційних технологій мають стати: розробка та впровадження штучного інтелекту, машинне програмування, розробка ігор, Інтернет речей, робототехніка, розробка, оптимізація та підтримка хмарних сервісів, модернізація IT-систем, застосування аналітики та Big Data. Важливими напрямками залишаються електронна комерція, сфера розваг та ігор, рішення, пов'язані з моніторингом здоров'я та спортом. Перелічені напрями все більше цікавлять як звичайні домогосподарства, так і компаній з різноманітних секторів економіки. Розвиток українського ринку потребує застосування досвіду зарубіжних країн, що орієнтуються на оптимізацію бізнесу, дієві IT-рішення, забезпечення якості товарів та послуг. Досвід провідних країн даної галузі свідчить про те, що конкуруючий ринок може бути лише в

демократичній країні з чітким законодавством.

2.3 . Визначення заходів що до захисту прав інтелектуальної власності у відповідності до положень ТРІПС.

У чималій кількості емпіричних досліджень були спроби вирішити питання, чи країна з обмеженими потужностями для інновацій матиме вигоди від посилення захисту ПІВ, бо технології та інновації вельми нерівномірно розподілені між державами. Кілька провідних промислово розвинутих країн, а саме їхні транснаціональні корпорації (ТНК) контролюють левову частку технологічних інновацій та їх поширення у світі. А посилення захисту ПІВ у цих країнах можна розглядати радше як пере- розподіл прибутків од внутрішніх імітаційних фірм до іноземних інноваторів з розвинених країн, аніж як стимулювання інноваційної діяльності всередині країни, що розвивається. Проаналізуємо вплив запровадження захисту ПІВ на економічне зростання й поширення технологій у країнах залежно від рівня їхнього розвитку. Якщо ми розглянемо дві групи країн — розвинуті країни (інноватори) та країни, що розвиваються (імітатори), то очевидним є позитивний ефект від посилення захисту ПІВ у світі для першої групи. Захист ПІВ позитивно впливає на СПФ у відносно розвинутих країнах. А наслідки для другої групи не є однозначними. Ефекти для країн, що розвиваються, залежать од каналу передачі технологій. Посилення захисту ПІВ дасть позитивний ефект для цих країн лише тоді, коли науково-дослідна діяльність буде високопродуктивною та матиме своїм результатом значне зниження витрат, а також коли ці країни обіймуть значну частку світового ринку інноваційного продукту.

Важливо визначити, за допомогою яких каналів передачі країни, що розвиваються, можуть отримувати необхідні технології та економічно зростати. В емпіричних працях наводяться різні результати впливу посилення захисту ПІВ на різні канали поширення технологій, не лише через торгівлю товарами та послугами, а й через патентування, ліцензійні угоди, іноземні інвестиції та спільні підприємства.

Вплив посилення ПІВ на трансфер технологій не є однозначним і залежить від характеристик країни. З одного боку, сильніші ПІВ можуть обмежити поширення технологій у зв'язку з монополізацією ринку технологічних продуктів, що передбачає зниження їх виробництва та підвищення цін. З іншого боку, ПІВ можуть відігравати позитивну роль у поширенні знань, оскільки інформація, наявна у заявках на реєстрацію патентів, є доступною для потенційних інноваторів. Коли технологія передається через ліцензійні угоди, посилення ПІВ у країнах, що розвиваються, сприяє інноваціям у розвинених країнах та практиці ліцензування в країнах, що розвиваються. Ліцензування дає переваги обом учасникам угоди — й інноватору (отримання прибутків у вигляді роялті), і ліцензіару (можливість використовувати інновацію та виробляти товари з нижчими витратами). Проте укладення ліцензійних угод вимагає додаткових витрат (переговори, передача технології, процедури захисту від імітування цієї технології тощо). Зменшуючи ризик імітації через посилення захисту ПІВ, можна зменшити витрати на ліцензування. Відтак стимулюється перетік технологій до Півдня, а на Півночі вивільняються ресурси для інновацій. Якщо ж прямі іноземні інвестиції (ПІІ) розглядаються як джерело технологічних трансфертів, посилення захисту ПІВ може стимулювати ПІІ, перенесення виробництва з розвинутих країн до країн, що розвиваються, та збільшення в них інновацій.

Загалом можна визначити такі ефекти захисту ПІВ на канали трансферу технологій залежно від рівня розвитку країн:

1. міжнародна торгівля: вплив ПІВ на торговельні потоки залежить од розміру ринку й імітаційної здатності країни-імпортера; в країнах з імітаційними потужностями позитивний ефект ПІВ на торгівлю промисловими товарами (крім товарів, які важко зімітувати), а в країнах з малим ринком та слабкими імітаційними можливостями можливий негативний вплив; торгівля сприяє поширенню ефектів від передачі технологій і між розвинутими країнами, і від розвинутих країн до тих, що розвиваються;
2. науково-дослідна діяльність: сильніший захист ПІВ збільшує внутрішні

витрати на науково-дослідні розробки; більші витрати на науково-дослідну діяльність сприяють трансферам технологій і зростанню;

3. патентування всередині країни: сильніший захист ППВ збільшує кількість внутрішніх патентів у країнах, які мають інноваційні/імітаційні потужності, та знижує внутрішнє патентування в країнах з більшою відкритістю торгівлі; немає однозначних доказів впливу внутрішніх патентів на зростання;

4. патентування за кордоном: більший позитивний ефект захисту ППВ на патентування за кордоном у країнах з більшою відкритістю торгівлі та в країнах з більшими інноваційними/імітаційними потужностями; існують докази, що збільшення патентування за кордоном сприяє передачі технологій до країн, що розвиваються, з сильнішим захистом ППВ, вищим інноваційним/ імітаційним потенціалом і відкритим ринком;

5. іноземні інвестиції: сильніший захист ППВ може бути важливим для інвестицій деяких ТНК, а саме у науково-дослідні розробки та в галузі, де продукти легко зімітувати (хімічна, фармацевтична промисловість); у деяких дослідженнях доводиться, що ТНК більше схильні передавати технології до країн із сильнішими ППВ; важко однозначно сказати, чи ППВ забезпечують передачу технологій;

6. ліцензування: існує небагато доказів впливу захисту ППВ на ліцензування, результати деяких емпіричних праць свідчать, що сильніший захист ППВ сприяє ліцензійній діяльності, зокрема, в країнах з інноваційними/імітаційними потужностями;

7. внутрішнє зростання: посилення захисту ППВ збільшує зростання в розвинутих країнах і країнах, що розвиваються, з незначними інноваційними/імітаційними потужностями; немає однозначних доказів для країн, що розвиваються, з суттєвими інноваційними/імітаційними потужностями.

Загалом, підсумовуючи результати проаналізованих емпіричних праць, можна твердити, що посилення захисту ППВ може сприяти трансферам технологій через низку каналів, проте цей вплив залежить од специфічних

факторів, пов'язаних з наявністю в країні імітаційної чи інноваційної бази. Тож, на нашу думку, важливо проводити аналіз результатів впливу захисту ПІВ на економічні показники індивідуально для кожної країни, оскільки варіативність чинників у розрізі країн дуже значна. Зокрема, аналіз досвіду Південної Кореї показав, що сильний захист ПІВ радше заважає, ніж сприяє трансферам технологій на ранніх стадіях індустріалізації, коли накопичення технологій у країні здійснюється через реінженіринг та імітування готових іноземних продуктів. Лише після достатнього акумулювання знань, виробничих потужностей, екстенсивної наукової та технологічної інфраструктури країна здатна створювати інновації, і лише тоді ПІВ стають важливим елементом трансферів технологій та розвитку економіки.

Досвід Індії засвідчує важливість слабого захисту ПІВ для розбудови місцевих потужностей, коли країна перебуває на низькому етапі розвитку. Водночас слабкий захист ПІВ у країні—реципієнті ПІІ призводить до того, що іноземні інвестори передають застарілі технології. Як показав досвід Китаю, передані технології відстають від технологічної межі щонайменше на п'ять років.

Завершуючи, можна зробити висновок, що результати застосування захисту ПІВ залежать від рівня розвитку країни. Для високорозвинутих країн посилення ПІВ сприяє економічному зростанню завдяки освоєнню інновацій і поширенню технологій. Для країн із середнім рівнем розвитку результати емпіричних досліджень свідчать: посилення захисту ПІВ незначною мірою впливає на зростання або може стати його обмеженням. З одного боку, сильніші ПІВ заохочують внутрішні інновації і поширення технологій через міжнародну торгівлю високотехнологічними продуктами, практику патентування нерезидентами своїх винаходів у цих країнах, що може позитивно відобразитися на економічному зростанні. З іншого боку, країни, що розвиваються, втрачають зиск від швидкого нарощування технологічного розвитку, оскільки змушені відмовитися від імітаційної діяльності.

Щодо найменш розвинутих країн, які не мають значних потужностей для

інноваційної та імітаційної діяльності, посилення захисту ПІВ може привести до збільшення практики патентування, проте, як доводять емпіричні праці, це не має значного впливу на зростання. Проходження цих країн через імітаційну стадію до інноваційної моделі розвитку може стати неможливим в умовах запровадження жорсткіших правил захисту ПІВ.

Україна має значний потенціал для розвитку зовнішньої торгівлі послугами, пов'язаними з використанням об'єктів інтелектуальної власності. Основними напрямками розвитку можуть бути:

1. ІТ-послуги. Україна має висококваліфікованих фахівців у галузі програмного забезпечення, розробки веб-сайтів, мобільних додатків та інших ІТ-послуг. Розвиток цих послуг може стати одним з головних напрямків експорту України.

Україна має потужний ІТ-сектор, який вже успішно працює на зарубіжних ринках. Зокрема, українські ІТ-компанії спеціалізуються на розробці програмного забезпечення для фінансових установ, медичних закладів, транспортних компаній та інших галузей.

Розвиток ІТ-послуг може стати ключовим фактором в економічному зростанні України. Для цього необхідно залучати інвестиції у розвиток цього сектору, підтримувати талановитих молодих людей та створювати сприятливі умови для розвитку ІТ-індустрії. Також важливо розвивати міжнародну співпрацю та просувати українські ІТ-послуги на зарубіжних ринках.

Окрім того, важливим напрямком розвитку зовнішньої торгівлі України є послуги, пов'язані з використанням об'єктів інтелектуальної власності. Це можуть бути послуги з розробки програмного забезпечення, дизайну, музики, кіно та інших творчих галузей, які базуються на використанні авторських прав та патентів.

Україна має потенціал для розвитку цього напрямку, оскільки у країні є багато талановитих художників, дизайнерів та інших творчих людей. Для успішного розвитку цього сектору необхідно створити сприятливе середовище

для розробки та захисту інтелектуальної власності, а також залучати інвестиції та підтримувати молодих талановитих людей.

Висновки до розділу 2

Отже, можна зробити висновок, що зовнішня торгівля роялті та послугами, пов'язаними з використанням об'єктів інтелектуальної власності, є важливим напрямком розвитку економіки країни. Проте, для досягнення успіху в цій галузі, необхідно забезпечити належний захист інтелектуальної власності та контроль за її використанням. Для цього можуть бути запроваджені різні заходи, такі як підвищення рівня правової культури серед населення та бізнесу, підвищення ефективності контролю за дотриманням прав власників інтелектуальної власності, покращення законодавства в цій сфері тощо. Це дозволить забезпечити стабільний розвиток галузі та позитивний вплив на економіку країни в цілому.

Крім того, важливо забезпечити належну організацію торговельних відносин з іншими країнами, що дозволить збільшити обсяги експорту та імпорту роялті та послуг, пов'язаних з інтелектуальною власністю. Також слід підтримувати розвиток національних інноваційних проектів та стартапів, що сприятиме збільшенню обсягів виробництва та продажу продукції з використанням інтелектуальної власності.

Нарешті, важливо забезпечити належну освіту та підвищення кваліфікації фахівців у галузі інтелектуальної власності, що дозволить забезпечити належне використання та захист інтелектуальної власності в умовах швидко змінюючогося світу.

Отже, висновок полягає в тому, що розвиток зовнішньої торгівлі роялті та послугами, пов'язаними з інтелектуальною власністю, є важливим для економіки країни, але для досягнення успіху необхідно забезпечити належний захист та контроль за використанням інтелектуальної власності, організувати торговельні відносини з іншими країнами та підтримувати розвиток національних інноваційних проектів.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Статистичні дані показують, що у 2022 році збереглися тенденції попередніх років щодо значної частки надання послуг у сфері телекомунікацій, комп'ютерних та інформаційних технологій, транспортних послуг і послуг ділової сфери. Проте залишаються на низькому рівні показники експорту послуг із фінансової діяльності, роялті та послуг, пов'язаних із інтелектуальною власністю, та послуг, наданих приватним особам. Вказане свідчить про те, що види та обсяг послуг, які надаються вітчизняними підприємствами за кордон, пов'язаний із структурним перерозподілом світового ринку послуг, ринковими механізмами попиту та пропозиції, вартістю і рухом робочої сили. Тобто, на діяльність вітчизняних підприємств-поставників послуг безпосередньо впливає стан розвитку та функціонування світового ринку послуг

Повномасштабна війна Росії проти України докорінно змінила життя всієї країни від побуту до економіки. Бізнесу довелося здійснити колосальну адаптацію до - евакуйовувати працівників, переносити бізнес у безпечніші регіони, відбудовувати з нуля ланцюжки збудованої логістики і намагатися зберегти команду.

Розширення відносин з Євросоюзом, досягнення поступової економічної інтеграції та відбудування спільної комерційної політики - це те, що мало відбутись в Україні давно, але фактичні можливості відкриваються лише зараз[35].

Розвиток міжнародного ринку товарів обумовив формування та інтенсивний розвиток міжнародного ринку послуг, який займає значне місце в економіці держав світу. Так, частка послуг у ВВП розвинутих країн становить зараз близько 70 %, а країн, що розвиваються, — 55 % [1, с. 147]. У сфері послуг розвинутих країн світу зайнято понад 60 % працюючих.

Реформування, що відбувається в Україні, обумовлює необхідність наукового вивчення різних аспектів управління підприємствами, окремими підрозділами економіки й економіки в цілому. Особливо актуальними для сучасних умов є дослідження сфери послуг, що до теперішнього моменту

залишається недостатньо вивченою, а також підприємств, що надають різні види послуг. Практика розвинених країн, висока економічна ефективність їхніх господарських систем, соціальна спрямованість економік підтверджують активний вплив сфери послуг на підвищення ефективності суспільного виробництва, рівня життя населення й участь у цьому підприємств сфери послуг.

Пандемія коронавірусу COVID-19, війна з РФ призвела до зростання рівня невизначеності щодо економічного розвитку світу, наслідком чого стали скорочення обсягів світової торгівлі. Економісти Світової організації торгівлі вважають, що спад у світовій торгівлі за підсумками 2022 р., швидше за все, перевищить спад, спричинений глобальною фінансовою кризою 2008–2009 рр.

Якщо наслідки COVID-19 уже отримали певну економічну оцінку, у т. ч. щодо впливу на ведення зовнішньоторговельної діяльності, повномасштабна війна Росії проти України, яка супроводжується значними руйнуваннями та втратами людських життів, призведе до набагато серйозніших наслідків як в Україні, так й у світовому масштабі, а період відновлення буде непорівнюваний із післяпандемічним. За попередніми підрахунками лише за місяць війни загальні 73 збитки України з урахуванням втрат у наступні роки уже перевищують один трлн дол США, а експорт продукції скоротився вдвічі.

Відкриття європейського ринку послуг для бізнесу означатиме посилення конкуренції з одного боку, та полегшення доступу на ринки країн-членів ЄС, з іншого. В першу чергу це стосуватиметься тих сфер послуг, де Україна має конкурентні переваги надання послуг у сфері інформаційно-комунікаційних технологій Україна має величезний науковий потенціал, тому велике значення для розвитку інтелектуальної власності, економічного зростання держави має подальше створення належних умов для винахідницької діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ляшко І. І., Єременко О. М. Тенденції розвитку та механізми регулювання міжнародної торгівлі послугами в умовах глобалізації. ДонДУУ. Менеджер. № 4 (73). 2016 р. 47–54.
2. Камінська Т. М. Місце України у міжнародній торгівлі послугами. Економічна теорія та право. 2019. № 1 (36). С. 27–41. DOI:10.31359/2411-5584-2019-36-1-27.
3. Чириченко Ю. В. Зовнішня торгівля послугами: глобальна емерджентність. Держава і регіони. Серія: Економіка та підприємництво, 2013 р., № 1 (70). С. 64–69. 4. Філіпенко А. С. Особливості міжнародного регулювання торгівлі послугами. Стратегія розвитку України. 2016. № 1. С. 3–11.
4. Статут АСОЦІАЦІЇ «ДІДЖИТАЛ УКРАЇНА»./<https://digitalua.org/page1>
https://drive.google.com/file/d/1Gr_vEmcs7SlfZfBVLjcu8EKswb0FPet/view6323732.html
5. До проблем оподаткування інтелектуальності власност https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2019/17.05.19/17_05_2019-232-237.p
6. <https://kse.ua/wp-content/uploads/2021/11/Final-DCFTA-services-2021-11->
7. Олексій Любченко: В Україні вперше буде затверджено Стратегію розвитку сфери інтелектуальної власності Міністерство економіки України, опубліковано 19 жовтня 2021 року <https://www.kmu.gov.ua/news/oleksij-lyubchenko-v-ukrayini-vpershe-bude-zatverdzheno-strategiyu-rozvitku-sferi-intelektualnoyi-vlasnost>
8. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
9. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 грудня 1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
10. Рекомендації з реалізації Плану дій з BEPS (мінімальні стандарти).

11. URL:

https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/2017_Roadmap_BEPS_UKRAINE_ua.p

12. Потенціал торгівлі послугами України з ЄС після підписання угоди про Асоціацію з ЄС.

https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/ecde_2015_3_3.pdf

13. Аналіз торгівлі послугами між Україною та ЄС в рамках ПВЗВТ
<https://kse.ua/wp-content/uploads/2021/11/Final-DCFTA-services-2021-11-11.pdf>

14. https://www.megatrade.ua/news/reviews/emsisoft-stav-produktom-roku-2022-za-pidsumkamitestuvannyaavlab/?fbclid=IwAR1KCwJUD7YkuxUjm1fEITsRb7EAEAce_F3F-ATGDHtgbXRkPXovRR7OV0

15. Лісняк, В. О. Застосування стратегічного аналізу при виборі та оцінюванні функціонування електронних платіжних систем на підприємствах [Текст] / Владислава Олегівна Лісняк // Економічний аналіз: зб.наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярощук (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2018. – Том 28. – № 1. – С. 243-248. – ISSN 1993-0259.

16. Як ІТ-індустрія розвиває інші галузі економіки у 2022 році <https://finance.ua/ua/goodtoknow/jak-it-industrija-rozvyvae-inshi-galuzi-ekonomiky>

17. Зовнішня торгівля України
https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/06/ztu_20_ue.pdf

18. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. №254к/96-Вр.
URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-Вр>

19. Попова Л.М. П58 Інтелектуальна власність. Підручник. Л.М. Попова., А.В. Хромов, І.В. Шуба: Харків, «Федорко», 2021, с. 262.

- [20.](https://itukraine.org.ua/the-growing-importance-of-the-it-industry-for-the-country.html) Значення ІТ для країни зростає, — дослідження Асоціації ІТ Ukraine <https://itukraine.org.ua/the-growing-importance-of-the-it-industry-for-the-country.html>
- [21.](#) Сисоєв Ю.О. Інтелектуальна власність [Текст] : навч. посіб. / Ю. О. Сисоєв, Ю. В. Широкий ; Нац. аерокосм. ун-т ім. М.Є. Жуковського "Харків. авіац. ін-т". - Харків : ХАІ, 2020. - 79с. :рис. - Бібліогр.: с. 70-71.
- [22.](#) Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL :<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
- [23.](#) Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : закон від 15.12.1993р. № 3687-XII. URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>.
- [24.](#) Про охорону прав на зазначення походження товарів :закон від 16 червня 1999 р. № 752-XIV. URL<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/752-14>.
- [25.](#) Про охорону прав на знаки для товарів і послуг : закон від 15 грудня 1993 р. № 3688-XII. URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>.
- [26.](#) Про охорону прав на промислові зразки : закон від 15 грудня 1993р. № 3699-XII. URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3688-12>.
- [27.](#) Законодавство України. URL : www.nedvigimost.com.ua.
- [28.](#) Законопроекти України. URL: www.zakon.gov.ua.
- [29.](#) Ліга Бізнес Інформ. URL: www.liga.net.
- [30.](#) Нормативные акты Украины. URL: www.nau.kiev.ua.
- [31.](#) Податки та бухгалтерський облік. URL:basa.tav.kharkov.ua.
- [32.](#) Право. Україна. URL: www.legal.com.ua/cgi-bin/matrix.cgi/pravo.html.
- [33.](#) Сервер Верховної Ради України. URL: www.rada.gov.ua.
- [34.](#) Сайт Укрпатенту. URL: <https://ukrpatent.org/uk>
- [35.](#) Сайт Всесвітньої організації інтелектуальної власності URL: <https://www.wipo.int/portal/en/index.html>.
- [36.](#) Румянцев А. П. Глобальний прояв розвитку міжнародної торгівлі / А. П.
- [37.](#) Румянцев // Міжнародна науково-практична конференція «Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі»: збірник тез, м.Київ, 13 квітня 2017рК: Національний авіаційний університет, 2017. – с.12-14.

[38.](#) Сидоренко К. В., Шеремет О. В. Наслідки COVID-19 для світової економіки: перші підсумки 2020 року / К. В. Сидоренко, О. В. Шеремет //Економічний простір. – 2021. – №168. – С. 29-36.96. Офіційний сайт Національного Банку України. URL:

[39.](#) Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період до 2020 року <https://ips.ligazakon.net/document/NT1009>

[40.](#) Сучасний стан та тенденції розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні Братусь Г. А http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/28_1_2019ua/11.pdf

[41.](#) Правове регулювання інтелектуальної власності в Україні https://minjust.gov.ua/m/str_4487

[42.](#) Структура зовнішньої торгівлі послугами за видами у 2022 році / https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2023/zd/ztp_kv/arh_ztp_kv2022_u.html

[43.](#) Структура зовнішньої торгівлі послугами за видами у 2021 році./https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/zd/ztp_kv/ztp_kv_u/arh_ztp_kv2021_u.html.

[44.](#) Географічна структура зовнішньої торгівлі послугами у 2021 році https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/zd/gsztp/gsztp_u/arh_gsztp2021_u.html

[45.](#) Структура зовнішньої торгівлі послугами (за видами) з країнами ЄС у 2022року/https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2023/zd/ztp_kv_ES/arh_ztp_kv_ES_2022_u.html

[46.](#) Конвенція_про_заснування_Всесвітньої_організації_інтелектуальної_власності <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

[47.](#) Розвиток міжнародної торгівлі в умовах глобальних економічних дисбалансів : матеріали виступів Всеукраїнського форуму з проблем міжнародних економічних відносин (11 квітня 2019 року). – Житомир : ЖДТУ, 2019. – 311 с. (Електронне видання

[48.](#) IT-галузь в Україні: про що багато говорять, але мало знають [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://fakty.ictv.ua/ua/ukraine/20161123-it-galuz-v-ukrayini-pro-shhobagato-govoryat-ale-malo-znayut/> .

Додатки

Додаток А

Глобальні лідери у сфері інновацій за регіонами у 2018 р. (за даними *Global Innovation Index*)

Регіон	Країна	Показник	Середній по регіону
Північна Америка	США	59,81	56
	Канада	52,98	
Європа	Швейцарія	68,40	47
	Нідерланди	63,32	
	Швеція	63,08	
Західна Африката Західна Азія	Ізраїль	56,79	34
	Кіпр	47,83	
	ОАЕ	42,58	
Південно-Східна Азія, Східна Азія та Океанія	Сінгапур	59,83	44
	Республіка Корея	56,63	
	Японія	54,95	
Латинська Америка та Карибський басейн	Чилі	37,79	30
	Коста-Ріка	35,72	
	Мексика	35,34	
Африка від Сахари до півдня	Південна Африка	35,13	25
	Маврикій	31,31	
	Кенія	31,07	
Центральна та Західна Азія	Індія	35,18	28
	Іран	33,44	
	Казахстан	31,42	

Джерело: [12, с. 39].

Додаток Б.

**Глобальний інноваційний індекс
Bloomberg Innovation Index для України**

Показник	2017	2018
Загальний ранг	42	46
Витрати на НДДКР у співвідношенні до ВВП	44	47
Технологічні можливості	47	48
Продуктивність праці	50	50
Кількість високотехнологічних підприємств	34	32
Ефективність вищої освіти	4	21
Концентрація дослідників	44	46
Патентна активність	27	27

Джерело: [4, с. 10].